

LUNDS
UNIVERSITET
Socialhögskolan

Skolkurativa perspektiv på att främja psykisk hälsa

- **Att hantera & hanteras i skolans dramaturgi**

Marinette Kindeland

Masteruppsats (SOAM 21)
HT2019

Antal ord: 22 951

Handledare: Alexandru Panican

Abstract

Author: Marinette Kindeland

Title: *School Social Work's perspective on Promoting Mental Health – to be handled and to handle in the School Dramaturgy*

Supervisor: Alexandru Panican

Assessor: Anna Angelin

From the 1980s until today, a doubled number of youths are suffering from mental illness in Sweden. One of the most important institutions that meet and socialize young people, are schools. Swedish schools are obliged to provide their students support from Student's health professionals, one of them is the School Social worker – the counsellor. The purpose of this study was to explore how counsellors describe and promote mental health among students, as well as legitimize their role among co-workers in the Student's Health Team. The method used was semi-structured interviews with eight counsellors active in Lower and Upper Secondary School. The empirical findings were analysed using the analytical framework of Erving Goffman's dramaturgical theory. The main findings were that the Swedish School Law's demands to focus on health promoting interventions and illness prevention was understood differently among the interviewees. Less work was done concerning the health promoting work, and more of preventing and remediating work. Much of the work was with individual support to students, understood from the dramaturgical perspective, to let the play continue playing and taking care of the ones that don't fit in the play. However, the counsellors considered themselves to take the student's perspectives, and they expressed a resistance to make the individual 'fit the play' and to alone bear the responsibility for their problems, instead taking the student's circumstances in consideration. Teamwork with teachers was important for successful prevention and promotion work. The work concerning promoting mental health to the larger population of students included e.g. lectures about health, sleep or stress reduction, but little systematics was used in the evaluation and planning of interventions.

Key words: School social work, youth mental health, health promoting work, mental illness prevention

Förord

Ungdomars situation, mående och skolan som arena för socialt arbete har engagerat mig under lång tid, och jag är oändligt glad över möjligheten att få fördjupa min kunskap i ämnet genom denna uppsats. Ett stort tack riktar jag till min handledare Alexandru Panican, som med kunnighet, tydlighet och uppmuntran fick mina spretande tankar på rätt spår. Tack också till mina nära vänner och min familj, främst min make och min mamma, som trott på mig, tålmodigt lyssnat på mina idéer och gett mig nya infallsvinklar. Givetvis också ett stort tack till alla mina intervjupersoner som generöst gett av sin tid, sina tankar och bidragit till att ett forskningsområde som fallit i skuggan, nu fått skymta ljuset. Avslutningsvis ett tack till mina kollegor på Jenny Nyströmsskolan, som lyssnat, uppmuntrat och dessutom genom sitt arbete och diskussioner i fikarummet, gett mig en mängd idéer och inspiration. Utan er alla, hade denna uppsats aldrig blivit klar.

Lund, januari 2020

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Problemformulering	1
1.2 Syfte och frågeställningar.....	3
1.3 Centrala begrepp.....	3
1.3.1 Psykisk hälsa	3
1.3.2 Elevhälsoteamet.....	4
1.3.3 Främjande, förebyggande, åtgärdade elevhälsoarbete.....	5
1.4 Studiens disposition.....	6
1.5 Bakgrund	6
2. Tidigare forskning.....	8
2.1 Socialt arbete i skolan - legitimitet, professionalitet & samarbete	8
2.2 Skolkuratorers arbetsuppgifter	10
2.3 Elevhälsans främjande och förebyggande uppdrag	11
2.4 Elevhälsans arbete med ungas psykiska hälsa.....	11
2.5 Skolkuratorns roll i att främja psykisk hälsa	13
2.6 Uppsatsens positionering i förhållande till tidigare forskning.....	15
3. Metod.....	15
3.1 Samhällsvetenskaplig forskning.....	15
3.2 Kvalitativ metod	16
3.3 Intervju som metod och valet av semistrukturerad intervju	17
3.4 Etiska överväganden.....	19
3.5 Förförståelse	20
3.6 Urval.....	21
3.7 Genomförande	22
3.8 Bearbetning och analys	23
3.9 Insamling av tidigare forskning.....	24
4. Teoretiskt ramverk - Goffman och det sociala livets teater	25
4.1 Några begrepp i det dramaturgiska perspektivet och dess betydelse i studiet av skolkuratorns arbete	25
5. Empiri och analys.....	29
5.1 Avsnitt I, Systematiskt främjande elevhälsoarbete, med fokus på psykisk hälsa för skolans elever	29
5.1.1 Intervjupersonernas arbetssituation	29

5.1.2	Vad är psykisk hälsa?	30
5.1.3	Vad är egentligen främjande arbete?	31
5.1.4	Arbetet med skolfrånvaro, drogtester och ångestteman	32
5.1.5	Föreläsare, material och temaveckor	34
5.1.6	Att ”synas” – främjande insats eller kurativ egenskap?	36
5.1.7	Faktorer som påverkar att arbeta främjande med generella insatser	38
5.1.8	Systematiskt främjandearbete.....	39
5.1.9	Sammanfattning avsnitt I.....	43
5.2	Avsnitt II, Kurators roll i EHT	44
5.2.1	Kurators kompetens – socionom som norm?	44
5.2.2	Kurators uppdrag - psykosocialt arbete i skolan	46
5.2.3	Kuratorn som elevens företrädare	48
5.2.4	Arbetslivserfarenhet ger tydlighet	50
5.2.5	Användning av kurators roll och kompetens i EHT	51
5.2.6	Kompetenserna i elevhälsan – tiden brister	53
5.2.7	Sammanfattning avsnitt II	54
6.	Avslutande diskussion	55
7.	Referenser	61
Bilaga 1,	Intervjuguide.....	64

1. Inledning

Det har skett en markant ökning av ungas psykiska ohälsa i bemärkelsen psykosomatiska besvär de senaste decennierna. Jämfört med mitten av 1980-talet har en fördubbling skett av antalet unga i åldern 13 respektive 15 år som lider av psykiska eller psykosomatiska besvär (Folkhälsomyndigheten 2018a:6). Inom begreppet psykosomatiska besvär ryms nedstämdhet, huvudvärk eller svårigheter med sömnen (Folkhälsomyndigheten 2018b:9-10).

Flera faktorer tycks påverka att unga mår sämre. Folkhälsomyndigheten (2018c) har gjort en studie som utvärderar förändringar från 1984-2014 gällande ungas mående och möjliga påverkansfaktorer. Enligt denna framgår att skolan har förändrats under denna tidsperiod, gällande betygssystem, kommunalisering av skolan, skolpeng och reform för friskolan. Man kan se att elevers prestation i skolan har sjunkit från mitten av 90-talet till 2012, och det går att se samband mellan sämre skolresultat och högre psykisk ohälsa. Likaså kan man se en ökning av skolrelaterad stress bland unga (Folkhälsomyndigheten 2018c:10-12, 22).

Det kan således finnas en mängd anledningar till att den psykiska ohälsan ökat, men Folkhälsomyndighetens mättningsresultat stärks av att dessutom korrelera med en ökning av läkemedelsförskrivning och psykiatrisk vård. Oberoende social och ekonomisk situation visar sig den psykiska ohälsan ha ökat hos ungdomarna, och därmed kan delar av anledningen till ökningen antas gå att söka i gemensamma miljöer – platser och situationer de flesta unga möter (Socialstyrelsen 2019:19).

En gemensam miljö som berör de flesta unga är skolan. Backlund (2007) beskriver skolan som den viktigaste institutionen för unga förutom familjen. Det är en institution som förutom att ge utbildning också socialiserar, inverkar på de ungas sociala kompetens och självbild (Backlund 2007:17). Samtliga elever i skolan ska ha tillgång till stöd från elevhälsa, med professioner som kurator, skolsköterska, skolpsykolog, specialpedagog och skolläkare (Skollag, SFS 2010:800).

1.1 Problemformulering

Kuratoren utgör vad som benämns som elevhälsans psykosociala insats, och samverkar med övriga elevhälsan med insatser som syftar främst till att vara hälsofrämjande och

förebyggande (Skollag 2010:800, 2 kap. §25). Det psykosociala perspektivet handlar om att betrakta företeelser utifrån ett systemteoretiskt helhetsperspektiv, med fokus på både psykologiska och sociala aspekter. Man vill förstå hur olika aspekter i en individs liv - såsom elevens eget mående och hens omgivning - påverkar varandra (Isaksson 2016:31).

Förebyggande arbete innebär insatser för elever som riktas mot riskgrupper och riskbeteenden (Hylander & Guvå 2017:163). Hälsöfrämjande arbete kan definieras som arbete för att bevara eller stärka det självskattade välbefinnandet hos människor i både social, psykisk och fysisk bemärkelse, att stärka människors tro till sin egen förmåga och deras möjlighet till delaktighet. Arbetet ska utgå från kunskap om faktorer som påverkar ungas mående och utveckling positivt (Socialstyrelsen/Skolverket 2016:21).

Utifrån att den psykiska hälsan försämrats hos unga är ett stort gemensamt utvecklingsområde för skolor att arbeta för att främja och stärka den. Skolinspektionen (2015) lyfter fram att skolorna de granskat brister i att arbeta systematiskt för att upptäcka elevernas behov. Information som samlas in om eleverna av skolan eller skolans huvudman, i form av vanligtvis enkäter, berör sällan elevernas psykiska mående men oftare psykosocial situation, medicinskt välbefinnande eller kunskapsnivå. Insamlad information används heller inte som ett underlag för planering av insatser (Skolinspektionen 2015:7, 10-11, 26, 29). Också forskning bekräftar att elevhälsoteamen inte arbetar systematiskt i bemärkelsen att man ofta inte gör en problemformulering och analys av problem och frågor som väckts, och att insatser som görs inte styrs av en sådan problemformulering. Vidare visas att insatser som beslutats att genomföras inte följs upp, utvärderas och dokumenteras (Hylander & Guvå 2017:147).

Skollagen (2010:800) lägger tonvikten på att skolor ska arbeta främjande och mindre med åtgärder, men eftersom alla skolor är olika behöver arbetet anpassas efter varje skola, det är således upp till varje skola hur man utformar arbetet (Bengtsson, Kempe Olsson & Necovski 2017:7). Skolkuratorernas uppdrag i lag och förarbeten är övergripande formulerat vilket gör att också kuratorernas yrkesroll formas efter den aktuella skolan och vilket uppdrag man får där (Isaksson 2016:4, 59).

Att både skolans gemensamma uppdrag att arbeta främjande, och kuratorernas uppdrag är öppet för olika tolkningar och tillämpningar, gör det intressant att undersöka hur dessa tolkningar kan beskrivas och förstås. Kunskapsläget i svensk skolkontext rörande skolkuratorer är begränsad (jfr Backlund 2007:25 och Isaksson 2016:19) och denna uppsats söker fylla en del av kunskapsluckan genom att undersöka hur skolkuratorer resonerar kring att arbeta med det stora samhällsproblemet psykisk ohälsa, och hur arbetet kan bedrivas

systematiskt. Eftersom Skollagen och förarbetena förordar ett främjande inriktat arbete, har jag valt att avgränsa denna uppsats till att främst beröra främjande arbete för psykisk hälsa.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet är att utforska hur skolkuratorer i högstadiet och gymnasieskolan resonerar kring att arbeta systematiskt, främjande för psykisk hälsa hos eleverna, utifrån skolans tolkningsutrymme kring det främjande uppdraget. Dessutom analysera hur de intervjuade skolkuratorerna reflekterar kring yrkesrollens betydelse i arbetet med psykisk hälsa, både i den egna yrkesrollen och i elevhälsoteamet. Slutligen analysera huruvida paradoxer framkommer i kuratorernas svar inom frågeställningarna och hur man i så fall kan förstå dem.

1. Hur resonerar skolkuratorer kring systematiskt elevhälsoarbete med fokus på att främja elevernas psykiska hälsa? Vilken betydelse kan tolkningsutrymmet i skolans uppdrag att arbeta främjande, få för eventuella insatser som kuratorerna beskriver?
2. Hur betraktar skolkuratorerna sin yrkesrolls betydelse i elevhälsoteamets arbete för att främja psykisk hälsa? Hur legitimerar intervjupersonerna sin roll i teamet?
3. Framkommer paradoxer i kuratorernas beskrivningar av deras skolors främjande arbete, utifrån sin yrkesroll? I så fall vilka, och hur kan de förstås?

1.3 Centrala begrepp

Definitioner av begrepp och formuleringar som används i studien, *psykisk hälsa*, *Elevhälsoteamet (och dess yrkesgrupper)* samt *främjande, förebyggande, åtgärdade elevhälsoarbete*.

1.3.1 Psykisk hälsa

World Health Organization (WHO) definierar begreppet psykisk hälsa – på deras hemsida beskrivet under det engelska begreppet “mental health” – som ett tillstånd då individen kan hantera en normal stress i livet, känna välbefinnande och uppleva sin potential, att kunna arbeta och bidra till sitt samhälle (WHO, 2014). I en annan publikation från WHO beskrivs dessutom att psykisk/mental hälsa är en viktig faktor för att kunna njuta av livet, tänka, agera

och leva tillsammans med sina medmänniskor. Det är således viktigt för både individen och det kollektiva i samhället (WHO, 2018).

1.3.2 Elevhälsoteamet

Elevhälsans samlade personalgrupp, ofta kallat Elevhälsoteamet (EHT), består av skolkurator, skolsköterska, specialpedagog, skolpsykolog och skolläkare. Vissa skolor har också Studie- och yrkesvägledaren med i sitt elevhälsoteam. Här följer en kort beskrivning av elevhälsans olika yrkesroller.

Den medicinska insatsen

Alla elever i grundskolan ska erbjudas tre hälsosamtal, och i gymnasiet ett. Eleverna ska även ha möjlighet att få enklare sjukvårdsinsatser av elevhälsan (Skollag 2010:800). Den medicinska delen av elevhälsan utgörs av skolsköterskan och skolläkaren (Skolverket/Socialstyrelsen 2016:23).

Den psykologiska insatsen

I samband med den nya Skollagen (2010:800) blev det lagstadgat att eleverna ska ha tillgång till stöd från psykolog. Skolpsykolog är tillsatt utifrån SOU 2000:19, som lyfter att psykologisk kompetens är nödvändig eftersom elevernas psykiska mående har förändrats till det sämre (Skolverket/Socialstyrelsen 2016:24, SOU 2000:19).

Den specialpedagogiska insatsen

Eleverna ska ha tillgång till stöd från personal med specialpedagogisk kompetens för att möta och tillgodose elevernas behov av anpassningar för lärandet. Det är inte lagstadgat med yrkesutbildning till specialpedagog, utan speciallärare eller rektor kan också ha ansvar för specialpedagogiska insatsen (Skolverket/Socialstyrelsen 2016:24).

Studie-och yrkesvägledaren

Studie- och yrkesvägledaren är inte en lagstadgad del av elevhälsan, men omnämns här på grund av att det är vanligt att ha denna kompetens med i elevhälsan, vilket också visade sig stämma överens med intervjupersonernas skolor i denna studie. Studie-och yrkesvägledaren

ger professionella råd och vägledning för eleverna gällande både studie- och yrkesval (Skolverket 2013:11).

Skolkuratorn - den psykosociala insatsen

Skolkuratorer har dels i uppdrag att arbeta med individuellt stöd, såsom stödsamtal till elever i syfte att ge krisstöd, råd eller motiverande samtal eller samtal med utredande syfte, t.ex utreda problem relaterade till skolan, eller utredning inför ett ev. mottagande i särskola. De ska också bidra till hur skolan ska organisera värdegrundsarbetet och ge kunskap i sociala frågor såsom risk- eller skyddsfaktorer för elevernas utveckling, sociala situation och hälsa (Skolverket/Socialstyrelsen 2016:24, 32). Skolkuratorn ska ha juridisk, samhälls- och beteendevetenskaplig utbildning (prop. 2001/02:14, s.32).

1.3.3 Främjande, förebyggande, åtgärdade elevhälsoarbete

Främjande arbete syftar således till att stärka det som är positivt hos individer, det sociala, psykiska eller fysiska välbefinnandet. Det förebyggande handlar om att istället utgå från där risk för ohälsa finns, och minska riskfaktorer. Det handlar också om att stärka skyddsfaktorer (Socialstyrelsen/Skolverket 2016:21, 22). Eftersom det också handlar om att stärka skyddsfaktorer, går det att urskilja att det inte är en fullständigt tydlig gräns mellan det främjande och det förebyggande arbetet.

Utöver främjande och förebyggande arbete, är det tredje stora ansvarsområdet för elevhälsan åtgärdande insatser för enskilda elever eller grupper som behöver anpassningar eller stöd. Trots att störst vikt ska läggas vid främjande och förebyggande sker största delen av elevhälsans arbete vanligtvis mot enskilda elever på en åtgärdande nivå (Skolinspektionen 2015:7, 10, 26). Elevhälsan ska arbeta lösningsfokuserat för varje enskild elev. Det hälsofrämjande arbetet handlar om att arbeta med omständigheter runt eleven, i miljöer och relationer som eleven befinner sig i, och inte se eleven som ensam bärare av problemet. Synsättet ska istället vara salutogent, systemiskt och med ett helhetsperspektiv kring eleven, utifrån elevhälsans tvärvetenskapliga kompetens (Hylander & Guvå 2017:131-132, 134-135).

1.4 Studiens disposition

Studien utgår ifrån en beskrivning av det skolkuratoriva arbetets bakgrund och framväxt, tidigare forskning om skolsocialt arbete, samt positionering för uppsatsen utifrån tidigare forskning. Därefter följer en beskrivning av studiens metodologiska tillvägagångssätt, beskrivning av teoretiskt ramverk, empiriredovisning och analys av empirin. Avslutningsvis följer reflektioner i en diskussionsdel.

1.5 Bakgrund

Kuratorernas framväxt börjar redan i tiden efter andra världskriget då flera välfärdsprofessioner växte fram ur rådande välfärdspolitik. Traditionella professioner som funnits i många hundra år såsom läkare och präster, har ofta en tydlig kunskapsbas till skillnad från de nyare. Profession som begrepp är ett yrke som är baserat på en professionell, vanligen universitetsbaserad utbildning. Betydande samhällsförändringar, såsom 1970-talets stora våg av fler som utbildade sig på högre nivå i kombination med globalisering, har lett till att professionernas roll och tolkningsföreträdare blivit mer ifrågasatt än tidigare. Nyliberala förändringar såsom privatisering och marknadssamhället har också påverkat och förändrat statens roll och professionernas relation till staten, professionernas legitimitet har också ifrågasatts (Isaksson 2016:2-3).

Först 1964 blev socionom en högskoleutbildning och socialt arbete som akademiskt ämne blev inte erkänt förrän 1977. Detta trots att socialt arbete i flera olika former har funnits under betydligt längre tid, men under lång period endast som filantropiskt och oavlönat arbete, ända fram till början av 1900-talet (Isaksson 2016:4).

Isaksson (2016) lyfter också fram McPhail (2004) och hennes syn på att socialt arbete är dominerat av kvinnor som innehar befattningar inom yrkesområdet. Eftersom kompetensen omvårdnad – traditionellt betraktat som kvinnligt - har betraktats som viktigast för socialt arbete, har andra aspekter fallit i skugga gällande tydlighet och logiskt tänkande, vilket kan ha haft en negativ inverkan på yrkesrollens status (Isaksson 2016:4, McPhail 2004).

Elevhälsovård har varit lagstadgat sedan 1944, men det blev inte skyldigt för skolorna att tillhandahålla skolkuratorer för eleverna förrän i samband med Skollag (SFS 2010:800) då det specifikt uttrycks att eleverna måste ha tillgång till kurator (samt skolsköterska, skolpsykolog, specialpedagog och skolläkare) (Isaksson 2016:5-6, Skollag

2010:800). Tidigare var det endast lagstadgat med tillgång till skolhälsovård, som kunnat bedrivas av andra professioner, t.ex. enbart via skolsköterska (Isaksson 2016:5).

Backlund (2007) beskriver att skolsköterskan använder sig av institutionaliserade tekniker, däribland hälsosamtalen, som tidigt blev en del i att förebygga hälsoproblem hos barn, som vid 1800-talets slut uppmärksammades som en samhällsgrupp som både kunde ses som en resurs för samhället, men också som ett möjligt samhällsproblem. Dessa hälsosamtal är än idag centrala och ger stor legitimitet åt resursen på skolan (Backlund 2007:284).

Begreppet 'tillgång till' skolkurator tydliggör att det inte finns något krav på i vilken omfattning skolkuratorer ska finnas på skolan. Trots detta anställdes de första kuratorerna redan på 1940-talet, och -61 skapades Sveriges skolkuratorers förening, ett yrkesförbund. Kuratorer har sedan dess vuxit till att vara den näst största yrkesgruppen i elevhälsan, efter skolsköterskorna (Isaksson 2016:5). Akademikerförbundet Socionomer och samhällsvetarnas riksförbund rekommenderar 300 elever per kurator och maxantalet tre skolor per kurators ansvarsområde (Akademikerförbundet SSR 2019).

Forskning från 1980-talet betonar kuratorns roll som en funktion mellan socialtjänsten och skolan, som skulle arbeta för att förebygga socialtjänstens ingripande. Under samma tidsperiod visar också forskning att kuratorerna arbetade mestadels på individnivå, i samtalsform till elever och anhöriga. Senare, på 2000-talet, beskrivs arbetsuppgifterna beröra konsultation till skolpersonal, samtalsstöd till elever och konflikt/mobbningshantering (Backlund 2007:29-30).

Fram till 1970-talet hade många skolkuratorer också arbetsuppgifter som idag ligger på studie- och yrkesvägledarna. 1969 kom en ny läroplan, där grundskolekuratorer benämns som den 'sociala experten' i skolan. Under 70-talet utvecklades också uppmärksamheten mot området förebyggandearbete och kuratorerna skulle arbeta med demokrati, samlevnadsundervisning, missbruk. Också arbete mot mobbning blev mer uppmärksammat. Skolkuratorns och skolpsykologens utbredning som kompetens i skolan gjorde också att sociala och psykologiska frågor och tolkningar av problem, och att lyssna till elevernas perspektiv blev allt viktigare (Backlund 2007:25-26).

Socionomen är organisationsberoende, och detta visas bland annat genom att de får olika yrkestitlar beroende på organisation och arbetsplats. Socionomerna har en stark koppling till socialtjänsten, och utbildningen är i hög grad kopplad till socialtjänstens verksamhet. När socionomen har andra arbetsplatser är de i regel i minoritet och i periferin till den övriga verksamheten. I skolan är ledningen och chefen rektor, ofta med lärarutbildning i botten. Rektor är ofta ansvarig för en stor grupp anställda och ska både leda undervisande

lärare och elevhälsopersonal, vilket kan innebära att leda över professioner med en helt annan yrkestillhörighet och vanligen en annan utbildning än rektorn själv har (Isaksson 2016:4, 5).

2. Tidigare forskning

2.1 Socialt arbete i skolan - legitimitet, professionalitet & samarbete

Att betrakta skolan utifrån Goffmans (1959/2009) dramaturgiska perspektiv, vilket görs i analysen för denna studie, har tidigare gjorts av forskare inom bl.a. det skolpedagogiska området. I ljuset av dramaturgin beskriver t.ex. Preves & Stephenson (2008) aspekter av professionellas samarbete på skolans scen. De förklarar att ett grundantagande i dramaturgiska perspektivet (begreppen definieras under teoriavsnittet), är att skapa en gemensam förståelse, definition av situationen. Detta kräver att varje person i situationen etablerar en position, en roll på scenen, såsom lärare, elev, kurator och att förväntningar och skyldigheter på rollen, dvs status, blir definierade. Genom uttryck och symboler, exempelvis lärarens information om kursplaner, klassrummens utseende och elevernas placering i det, framkommer information som påverkar definitionen av situationen. Samarbete mellan professionella är ett sätt att hjälpas åt – som två medaktörer på samma statusnivå – att definiera t.ex. klassrumssituationen inför eleverna. För detta krävs dels att kollegorna har en gemensam uppfattning om hur de vill definiera situationen, dels att de kan samarbeta och uppvisa en enighet inför eleverna (Preves & Stephenson 2009: 246-247).

Samarbete mellan yrkesroller i skolan lyfts också fram av Backlund (2007) som menar att elevhälsans personal haft en roll i vad hon benämner ångestreducerande funktion för lärarna och underlätta för att undervisningen och verksamheten kan fortlöpa. Elevhälsopersonalen har dessutom i uppdrag i att stödja eleverna, och det kan därmed bli två uppdrag som ska balanseras samtidigt. Detta kan leda till en otydlighet i både samarbete och ansvar mellan yrkesrollerna. Den stödjande funktionen gentemot lärarna kan leda till att lärarna definierar problemet, vilket i sin tur kan påverka insatserna från elevhälsan. Inte sällan blir problemet definierat mot enskilda elever (Backlund 2007:37, 49, 300).

Enligt Backlund (2017) har flera forskare uppmärksammat att elevhälsan får i uppdrag att hantera elever som avviker mot det förväntade beteendet hos elever. Beträktelsen

av normalitet/avvikande är avhängigt både tid och skolmiljö, men också pedagogens uppfattning. Att elevhälsan får ta hand om de som avviker medför risken att de övertar andras ansvar och arbetsuppgifter. Att hantera problem som individägda innebär också att skydda organisationen mot förändring (Backlund 2017:29, 30).

Kuratorernas uppdrag är beroende av den legitimitet och arbetsbeskrivning som ges av den aktuella skolan. Deras arbete är i relativt låg grad specificerat och socialt arbete utförs ibland av andra aktörer på skolan, såsom skolsköterskor och i viss mån också lärare. De står i minoritet i förhållande till andra yrkeskategorier och de saknar yrkeslegitimation som andra yrkeskategorier har. Också skolpsykologens uppdrag framställs som starkt präglad av skolans önskemål och förväntningar, men rollen stärks av yrkeslegitimationen och en traditionellt färgad roll av att göra utredningar, vilket även idag är en stor del av många skolpsykologers uppdrag (Backlund 2007:19, 285-286).

Forskning om elevhälsans andra professioner visar också att dessa yrkesgrupper, fränsett skolläkaren, uppfattar uppdraget som otydligt och att kopplingen till skolans organisation upplevs svag (Isaksson 2016:17). Organiseringen av elevhälsan är mycket olika mellan Sveriges kommuner i grad av centralisering av elevhälsan. Ett gemensamt starkt drag är att elevhälsan ska vara salutogen och främja hälsa, utveckling och lärande hos eleverna på grupp-, organisations- och individnivå. Detta innefattar således också kuratorns arbete, som dessutom ska samarbeta med aktörer runt eleven både inom och utanför skolan (Isaksson & Larsson 2017:247-248).

Enligt Isaksson (2016) leder skolkuratorns lågt specificerade uppdrag till handlingsutrymme, vars storlek och betydelse förhandlas fram av kuratorn, elevhälsoteamets personal, rektor och lärare, som tillsammans utformar vad skolkuratorn ska, respektive inte ska göra. Skolkuratorn är beroende av legitimitetsbärande resurser, t.ex. arbetsbeskrivning för yrkesrollen, legitimitet från rektor (Isaksson 2014: 61-62).

Profession är benämningen på vetenskapsbaserade yrken, där arbetets praktik styrs av vetenskap och innehavare av professionstillhörigheten är de som kan förmedla högst kunskap inom området. Professionen bestämmer vilka teoretiska principer som betraktas som viktigast för arbetets praktik (Brante 2013:4). Legitimitet innebär vad som betraktas som värdefullt, rätt och riktigt inom en organisation, och påverkar således det professionella arbetet i hög grad. Legitimiteten är kopplad till expertkunskap adekvat för professionen, men också till en vedertagen uppfattning från omgivningen om att den professionelle har yrkesmässig kompetens och autonomi (Isaksson 2016:21).

Människobehandlande organisationer likt skolan, socialtjänsten eller sjukvården, är moraliserande verksamheter, i bemärkelsen att inbyggt i verksamhetens rutiner bedöms vilka som har rätt till vilken hjälp, och vilka motkrav som kan ställas på individen. Uppfattningarna om innebörden i dessa moralnormer har dock förändrats genom historien, vilket gör att organisationerna behöver anpassa sig till rådande moralnormer för att bevara sin legitimitet (Hasenfeld 2010:3, 12, 13).

2.2 Skolkuratorers arbetsuppgifter

Isaksson & Sjöström (2017) har identifierat fyra vanliga angreppssätt skolkuratorer använder sig av i sitt arbete. Det första benämns uppgiftscentrerat, med enskilda stödsamtal till elever, att få eleven att komma till tals och att utforska och åtgärda problem eleven upplever i samband med dessa samtal. Det andra angreppssättet, som beskrivs som det dominerande i svensk kuratorspraktik, är det systemteoretiska, psykosociala perspektivet, där man som kurator försöker utforska omständigheter kring eleven som kan påverka hen, och samarbeta med aktörer både i och utanför skolan. Det tredje sättet är styrke-perspektivet, att stärka elevernas förmågor att hantera sin situation, stärka de förmågor som finns och arbeta lösningsfokuserat istället för problemfokuserat. Det fjärde sättet är det anti-förtryckande, som handlar om att synliggöra elevers och deras familjers utsatthet och behovet av stödjande strukturer och skydd för deras behov och rättigheter. Utsattheten kan ligga utanför skolan, men också i skolan och kuratorerna tar i detta perspektiv ett kritiskt förhållningssätt även mot den egna skolans verksamhet, lärare och annan skolpersonal. Däremot framhåller författarna att kuratorerna sällan ser en egen del i den eventuellt förtryckande miljön och heller diskuterar de inte politiska eller sociala strukturer eller aspekter som en del i det (Isaksson & Sjöström 2017:196-200).

Skolkuratorers arbete med samtalsstöd till enskilda elever behandlas av Iwarsson (2017) som menar att det skolkuratoriva samtalet kan bidra till att främja psykisk hälsa och motarbeta problem för elevens lärande och bidra till att möjliggöra omständigheter som främjar deras sociala, emotionella och även intellektuella utveckling, i överensstämmelse med det uppdrag skolan har. Författaren hänvisar också till Skollagen, som i överensstämmelse med Barnkonventionen uttrycker barnens rätt att komma till tals, och att det de säger ska beaktas (se SFS 2010:800, 1 kap. 10§, Unicef 2009). Samtalet i skolan ska möjliggöra att

eleverna får detta tillgodosett. Vidare betonas vikten av goda relationer för att eleverna ska kunna ta till sig lärande och må bra. Samtal både ger möjlighet att se på problem i andra perspektiv, men möjliggör också att kunna påverka sin situation, verbalt uttrycka det vi känner och analysera det på andra sätt (Iwarsson 2017:152-155).

2.3 Elevhälsans främjande och förebyggande uppdrag

Att gränserna mellan det främjande och förebyggande arbetet i elevhälsan inte är fullständigt tydliga berörs också av Linblad & Backlund (2017) som menar att arbete för att utveckla lärmiljöer för eleverna som är positiva för deras utveckling är främjande, men kan också vara förebyggande eftersom vissa insatser som gynnar alla också medför att minska riskfaktorer för utsatta grupper. Det åtgärdande arbetet, med direkt problemhantering hos elever eller i skolmiljön, kan vid tidigt stadie anses tendera mot det förebyggande arbetet, förebyggandet av större problem. Detta är något som ännu prioriteras i skolans och elevhälsans värld, trots att målet är att arbeta till största del främjande och förebyggande (Linblad & Backlund 2017:53).

Det är av stor vikt att elevhälsan, med stöd av skollidningens legitimering av deras arbete i verksamheten, formar en samsyn kring det främjande och förebyggande arbetets innehåll och yrkesrollernas respektive uppgifter. Att arbeta strukturerat utifrån rutiner och målformuleringar är också viktigt. Arbetet behöver innehålla strategiska metoder för att samla in information (t.ex. via elevenkäter) och analysera dem för att ha ett underlag för att organisera och planera insatser. Att dessutom försöka göra eleverna delaktiga är viktigt för en gynnsam arbetsprocess och resultat. Ett gott samarbete med t.ex. Barn-och ungdomspsykiatri, socialtjänsten eller andra samhällsaktörer är viktigt för att stödja eleverna utifrån rätt kompetens och ansvarsområde (Linblad & Backlund 2017:62-63).

2.4 Elevhälsans arbete med ungas psykiska hälsa

Den fysiska ohälsan hos unga har förbättrats avsevärt de senaste hundra åren, men istället står vi inför nya utmaningar såsom att den mentala ohälsan har ökat markant. Den psykiska ohälsan hos unga är ofta långvarig eller kronisk, och kan medföra problem i skolan eller med relationer till andra. Orsakerna går att finna i flera olika aspekter, men samband har i forskning gjorts mellan psykisk ohälsa och psykosociala faktorer, såsom familjeproblem i form av till exempel sjukdom eller missbruk, socioekonomisk utsatthet, fysiska sjukdomar.

Ofta hänger flera riskfaktorer samman. Det kan vara svårt att påverka samtliga riskfaktorer i en ungs liv, men vissa faktorer i ungs liv kan verka kompensatoriskt och hjälpa den unge att nå en positiv utveckling trots riskfaktorer. Författarna beskriver att optimism generellt, och optimism kring den egna förmågan att klara av saker, är en viktig personlig skyddsfaktor som kan hjälpa en person att motstå psykisk ohälsa. Stödande familjeförhållanden är en annan skyddsfaktor. Ytterligare en faktor är socialt stöd utanför familjen, som också har visat sig vara viktigt för att en individ ska må bra. Sådant stöd kan till exempel komma från skolan (Wille, Bettge & Ravens-Sieberer 2008:134).

Persson & Persson (2016) beskriver att erfarenheten visar att ungs mående hänger samman med både studier och position till arbetsmarknaden. Det finns samband i statistiskt mått mellan gymnasieavhopp och sämre utsikter som vuxen i bemärkelsen hög risk för socialt utanförskap, arbetslöshet och fattigdom. Med hänvisning till en EU-studie (Eurostat 2015), menar författarna att det konstaterats finnas samband mellan en individs nivå av utbildning, och dennes självskattade mående, ju högre utbildningsnivå desto bättre välmående (Persson & Persson 2016: 27-28).

Skolan kan både vara en risk- och en skyddsfaktor i en ungs människas liv och påverka både hans sociala situation och psykiska välbefinnande ut i vuxenlivet. Att som elev uppleva en lyckad eller misslyckad skolgång kan ha en avgörande påverkan på måendet och självbilden, och det är inte enbart via betyg måttet på framgång bör mätas. Att lägga kraft vid att beakta elevernas perspektiv, delaktighet, engagemang och välbefinnande är av stor vikt. Att må psykiskt dåligt, som sedan 1980-talet är ett allt större problem särskilt bland högstadietjejer, medför en ökad risk för att inte klara av sina studier, vilket också kan bli en ond spiral av att må allt sämre i takt med att skolprestationerna försämras. Också sociala relationer i skolan som inte fungerar bra är en viktig negativ faktor för måendet, likaså skolfrånvaro. Skolans förebyggande och hälsofrämjande ansvar är därmed av yttersta vikt för att stödja eleverna till en positiv skolupplevelse (Linblad & Backlund 2017:54-55).

Definitionen på att fungera bra i skolan är ofta kopplat till skolprestationen, men att lägga för mycket vikt vid just prestationskrav kan leda till risk för både stress och depression om man inte når upp till kraven, det är därmed ett komplext samband som kan ses både positivt och negativt (Granlund 2017:67). Elevehälsans relationsarbete är viktigt, både till eleverna och skolans övriga personal, som en del i det främjande och förebyggande arbetet, och som en del i skolans värdegrundsarbete (Hallberg 2017:96).

2.5 Skolkuratorns roll i att främja psykisk hälsa

McManama O'Brien et al. (2011) lyfter fram att skolkuratorer har en framträdande roll i att stödja elevers psykiska hälsa, många elever de arbetar med i skolan har inga andra terapeutiska kontakter utanför skolan. Kuratorernas uppdrag kompliceras av att vara mångfacetterat, med arbete både riktat till eleven, men också en mängd samarbetskontakter kring eleven, såsom familj, lärarna och andra, och arbetar samtidigt under organisationens, skolans ramar och uppdrag. En stor del av arbetet med att stödja elevers psykiska hälsa görs genom samtalsstöd till individuella elever eller med mindre grupper av elever. Trots detta visar forskning att förebyggande arbete med fokus på psykisk hälsa på en mer generell, skolnivå, är gynnsamt för att arbeta med psykisk hälsa. Det ekologiska perspektivet, handlar enligt författarna i skolsocialt sammanhang om helhetsarbete, samarbete mellan skolan, närsamhället och familjen. Ett exempel kan vara att dels ge individanpassat stöd till elever, dels att samarbeta med lärare, att som kurator ge information till lärarna som kan föras vidare till en större population elever, för att nå ut med information om psykisk hälsa på en bredare nivå (McManama O'Brien et al. 2011:97-98).

I svensk kontext och lagstiftning ligger stor vikt vid att skolan ska verka hälsofrämjande och förebyggande, och mindre åtgärdande. En stor del av den internationella forskningen som funnits i mitt sökande av tidigare forskning beskriver olika metodinterventioner med behandlingsinsatser som inte är fullständigt applicerbara i svensk kontext, eftersom den svenska skolan inte ska ha en behandlande, åtgärdande roll.

J.Lynn, McKernan McKay & S.Atkins (2003) förklarar dock att trots att det finns många program för psykisk hälsa, är inte alla bevisat effektiva. Samarbete mellan lärare och skolkurator i metodmodellen kallad PALS (Positive Attitudes toward Learning in Schools) handlar om att istället för att enbart fokusera på enskilda elever i bemötandet av problem, är syftet med modellen att påverka den sociala klassrumsmiljön för att stärka positiva beteenden och attityder. I samarbete med skolkuratoren får läraren stöd att identifiera behov och möjligheter i sin klass och man utformar gemensamma mål och strategier för att uppnå dessa. Vidare nämner författarna att också föräldrarna behöver göras delaktiga och vara med i samarbetet (J. Lynn, McKernan McKay, S.Atkins 2003:204-205). Denna sistnämnda modell nämns i detta avsnitt, eftersom jag bedömer den vara väl förenlig med Skollagens (2010:800) mål att arbeta hälsofrämjande och förebyggande.

Många skolkuratorer arbetar till allra störst del med stöd och samtal till enskilda elever och medverkar inte i att utforma ett systematiskt tänk kring socialt arbete i skolan. Som en respons på detta används också PALS-modellen i vårt grannland Norge, där används modellen som en pyramid i tre delar, där den nedersta, största delen handlar om främjande insatser på generell nivå för att nå ut till alla elever och personal på skolan, och de övre skikten i pyramiden går från insatser på gruppnivå till översta skiktet med åtgärder för elever på individuell nivå. I Sverige har strukturerade modeller mött kritik från bland annat Skolverket, som förordar att man istället använder delar av metoder integrerade i undervisningen. Dock hävdar författaren att det inte är modellen i sig som är det viktiga, utan att lyfta principerna som är grundläggande i den. Principerna kan sammanfattas som skolövergripande, integrerade åtgärder i lärmiljön, det positiva beteendestödet, kunskapsbaserade åtgärder och ett engagerat skolledarskap (Ogden 2017:207-208, 217).

Arbetet för att främja psykisk hälsa i skolan syftar till att främja hälsan och förebygga ohälsan, och nyckelfaktorn i skolan är inkludering och upplevelse av lyckad skolgång utifrån varje elevs förutsättning. De generella insatserna, mot skolans alla elever, är det som bäst gynnar eleverna, och det når även ut till elever som befinner sig i risk för psykisk ohälsa. Preventionsprogram som handlar om träning av sociala färdigheter, emotionellt lärande ger positiva resultat för både elevernas inläring, men också deras mående och sociala relationer. Att använda ett positivt beteendestöd, att stärka eleverna genom positiv kommunikation, och att integrera psykiskt hälsofrämjande insatser i undervisningen har visat sig positivt, tillsammans med en samsyn kring förhållnings- och arbetssätt på skolan (Ogden 2017:210).

Trots att olika metoder och modeller således framkommer i internationell kontext hänvisar Thompson et al. (2017) till att forskning i USA visar på att de flesta amerikanska skolkuratorer trots allt inte använder systematiska förebyggandemetoder i sitt arbete utan arbetar med stöd till enskilda elever och deras arbete påverkas i hög grad av den lokala skolans och samhällets omständigheter, problem och resurser. De hävdar dock, att för att skolkuratoren ska kunna nå målet att främja alla skolans elevers välbefinnande, behöver fokus för deras arbete förflyttas från enskilda elever till en mer systematisk, informationsdriven praxis för både det förebyggande och åtgärdande arbetet på både individ- grupp- och skolnivå (Thompson et al. 2017: 210-214).

Skolkuratoren är (oftast) utbildad i socialt arbete och kan anses ha ett ansvar för att synliggöra ett socialt perspektiv på problem i skolan och elevers utsatthet, och lyfta ansvaret för problem från individen till den sociala kontexten, beakta organisatoriska eller strukturella

perspektiv som del i problemskapande processer. Det skolsociala arbetet behöver vila på både strukturella teorier, såsom barnrättsperspektivet (däribland barns juridiska rättigheter såsom rätt till trygghet, likvärdighet och likabehandling i skolgången, eller maktperspektiv såsom empowerment), men också professionsteoretiska perspektiv, organisationsteorier såsom samverkansteorier och teorier om skolan som människobehandlande organisation. Vidare behöver också teorier om relationer, såsom socialpsykologi, gruppsykologi, KASAM (Antonovskys teori om Känsla av Sammanhang) och det salutogena perspektivet vara en del av det skolsociala arbetets teoretiska grund. I arbetet behöver man som skolkurator använda sig av teorier från de olika nivåerna och erbjuda ett kunskapsstöd till skolans olika yrkesgrupper utifrån detta, i det främjande och förebyggande arbetet, men också i det åtgärdande (Backlund, Högdin & Spånberger Witz 2017:221-223, 226).

2.6 Uppsatsens positionering i förhållande till tidigare forskning

I avsnittet *Tidigare forskning* har vanliga förhållningssätt och metoder för skolkuratorer lyfts fram, liksom upplevda svårigheter (t.ex. Isaksson 2016) för kuratorer i skolans organisation. Utifrån detta, samt vad som nämnts i inledning och problemformulering gällande en försämrad psykisk hälsa hos ungdomar, går det att tolka att det finns en viss kunskapslucka gällande forskning kring hur skolkuratorer själva resonerar kring att arbeta främjande för psykisk hälsa, hur de resonerar kring vad det skolkuratoriska perspektivet kan bidra med i detta arbete och hur de kan arbeta systematiskt. Denna uppsats tillför av åtta skolkuratorers resonemang kring hur de och deras skolor arbetar främjande för att stärka elevernas psykiska hälsa, och hur deras perspektiv och kompetens kan användas i arbetet med just detta. Empirin tolkas i ljuset av Goffmans (1959/2009) dramaturgiska perspektiv.

3. Metod

3.1 Samhällsvetenskaplig forskning

Hur man kan tolka och förstå meningsfulla fenomen är ansatser som kallas hermeneutiska. I den samhällsvetenskapliga forskningen handlar hermeneutik om att förstå och tolka något

som redan är tolkat av människorna, aktörerna själva, vilket utgör ett särdrag jämfört med den naturvetenskapliga forskningen. Hermeneutiken är dubbel, där både aktörernas tolkningar ska ges värde, men dessa tolkningar behöver dessutom tolkas i ett teoretiskt sammanhang (Gilje & Grimen 2007:172-173, 175-177). I analysen av empirin i denna studie tolkas intervjupersonernas utsagor och beskrivningar i ljuset av en teoretisk referensram, vilket ger möjlighet till ökad förståelse och generaliseringar.

3.2 Kvalitativ metod

I denna uppsats används kvalitativ metod, vilken undersöker forskningsobjektet i sitt sammanhang och söker ta reda på hur olika företeelser skapas, påverkas och hur man kan förstå det (Rennstam & Wästerfors 2015:13). Den kvalitativa metoden är induktiv, vilket innebär att forskningsresultaten genererar teori. Motsatsen är deduktion, då forskaren utgår från tidigare kunskap inom ett område, utifrån vilken forskaren gör en hypotes som ska utforskas (Bryman 2011:26, 28, 340). I denna uppsats har således en induktiv metod använts, datamaterialet styrde valet av teoretisk referensram, som kunde användas för analytisk förståelse av empirin.

Kvalitativ metod är generaliserbar, men inte i samma bemärkelse som kvantitativ, som vill skapa slutsatser som kan generaliseras till en population, vilket kräver strukturerad, väl avgränsad forskning. Den kvalitativa generaliserbarheten kopplas istället till teori, det vill säga hur väl man kan beskriva kopplingen mellan insamlad data och teoretiska slutsatser man kan dra ur det, skapar generaliserbarheten (Bryman 2011:369, 372). Det mina intervjupersoner säger, är deras subjektiva beskrivning av sina sociala världar och det går därmed ur svaren inte att dra slutsatser kring hur de faktiskt arbetar och agerar. Däremot kan man med hjälp av teoridriven analys skapa förståelse av deras beskrivningar, vilken mening de själva tillskriver vad de gör och situationer de möter (Miller & Glassner 2016:53).

Likt alla metoder, har kvalitativ metod sina svagheter. Eftersom metoden inte är så strukturerad och avgränsad, kritiserar den ibland för att vara subjektiv. Bristen på forskningsverktyg (jämfört med t.ex. statistiska verktyg i kvantitativ metod) gör den kvalitativa forskningen också svår att replikera. Forskaren själv utgör forskningsverktyget, och forskarens tolkningar och valet av det som uppfattas som betydelsefullt, är subjektivt. Personliga aspekter såsom bakgrund, ålder, kön, kan påverka forskningen. Ibland kritiserar den kvalitativa forskningen också för att inte vara tillräckligt transparent i beskrivningen av

hur den genomförts (Bryman 2011:368-370). För att tydliggöra de aspekter som kan komma att påverka min forskning, och för att söka skapa transparens för studiens genomförande, har jag beskrivit förförståelse, urval, genomförande och bearbetning, längre fram i metodavsnittet.

Validitet betecknar tillförlitligheten i det man mätt, representativiteten hos det man analytiskt har kommit fram till är, och om det är reliabel, tillförlitlig information som omfattar relevanta aspekter och ger en representativ bild av det man undersöker (Peräkylä 2016:414). I kvalitativ metod blir validiteten påverkad av att man står nära sina informanter, det som sägs kan betraktas som giltigt enligt informanten. Reliabiliteten blir mindre central eftersom man vill fördjupa sin förståelse, inte skapa säkerställd statistik (Holme & Krohn Solvang 1997:94-95). Reliabiliteten och validiteten är dock avhängig av att man som forskare reflekterar över sin egen påverkan. I kvalitativ metod är forskaren central i bemärkelsen att tolka vad som sagts, påverkan i t.ex. intervjusituationen där svaren i viss bemärkelse kan styras av forskaren, både genom hans frågor och respons på svaren, och dessa faktorer behöver forskaren beakta och reflektera över för att få fram valida tolkningar (Peräkylä 2016:417).

Att göra intervjuer med människor i institutioner, såsom skolan, innebär behovet av att som forskare dessutom i analysen vara medveten om institutionens påverkan på intervjuaren, och intervjupersonen. Intervjupersonerna är inte bara människor, utan en del av institutionen, och det de säger präglas av detta. Allt som sägs kan dock inte oreflekterat antas vara kopplat till institutionen, utan det som sägs behöver ständigt med öppenhet analyseras från forskarens sida. Medvetenhet om hur intervjupersonens utsago är kopplad till den sociala situationen i institutionen är nödvändig för att uppnå validitet i analysresultaten (Peräkylä 2016:418-420).

3.3 Intervju som metod och valet av semistrukturerad intervju

Eftersom mina forskningsfrågor berör skolkuratorers resonemang i frågor om främjande arbete med psykisk hälsa, och därmed syftar till att söka förståelse snarare än att generera data generaliserbar till en population, föll det sig lämpligt att använda sig av kvalitativ metod, inom vilken jag valt intervjuer som datainsamlingsmetod.

Intervjuer ger tillgång till människors sociala världar, egna verkligheter. Dessa verkligheter består av hur de själva förstår den, vilken mening den innebär, sin position i den och sina känslor och upplevelser inom dem. Hur människor beskriver sina sociala världar och det som sker inom dessa, präglas av kulturellt skapade normer utifrån vilken personen (den

intervjuade) förstår och ser på sin sociala värld. Att studera både fenomenet i sin kontext, kombinerat med att förstå vilka kulturella normer som råder i den intervjuades sociala värld, kan ge oss en teoretisk förståelse (Miller & Glassner, 2016: 51-53,56).

I den semistrukturerade intervjun har intervjuaren en intervjuguide med frågor, men följderna på frågorna kan ske på olika sätt för varje intervju, uppföljningsfrågor kan komma att ställas och frågorna är mindre specifikt ställda och processen mer flexibel än vid strukturerade intervjuformer. Det som är tydligt specificerat i den semistrukturerade intervjun är teman, eller aktuella frågeområden för intervjun. I strukturerade intervjuer möter intervjupersonerna frågorna som är exakt lika ställda och i samma ordning, vilket gör att svaren kan jämföras utifrån den identiska frågesituationen. De ostrukturerade intervjuerna har en likhet till ett vanligt samtal, intervjuaren kan ställa en fråga att utgå ifrån och därefter utvecklas intervjun utifrån intervjupersonens svar. Det finns ofta inte någon intervjuguide med frågor intervjuaren behöver förhålla sig till, utan följdfrågor ställs utifrån vad forskaren bedömer bör uppmärksammas (Bryman 2011:203, 206, 414-415).

Forskningens syfte är avgörande för valet av metod i intervjun. I strukturerade intervjuer behöver undersökningen främst generera svar på frågeställningarna med mätning som har hög reliabilitet och validitet (Holstein & Gubrium 2016:68). I de semi-och ostrukturerade metoderna är det i högre grad intressant med intervjupersonens åsikter och svar, och att välja följsamhet efter vad intervjupersonen anser är relevant att prata om, framför att göra en korrekt jämförbar mätning av svaren mellan intervjupersonerna. Valet styrs också av i vilken grad man anser att en intervjuguide är till hjälp eller hinder för att få fram intervjupersonens uppfattning av sin livsvärld. I en ostrukturerad intervju har man ofta inte ett lika tydligt fokus för forskningens frågeställningar som vid semistrukturerade intervjuer (Bryman 2011:413, 416).

Mitt val av semistrukturerad intervju baserades på att jag hade ett tydligt fokus för uppsatsen, med frågeställningar som jag ville söka svar på. Jag ville dessutom intervjua fler än en person och kunna jämföra svaren jag fått, vilket hade varit svårare med en ostrukturerad intervju. Samtidigt ville jag inte låta intervjufrågorna styra samtalet fullständigt, som i en strukturerad intervju, utan mitt intresse var större av intervjupersonernas svar och resonemang än att kunna göra fullständigt mätbara jämförelser mellan intervjuerna.

Att se intervjusituationen som en aktiv process mellan intervjuare och intervjuperson som tillsammans skapar data, ger en möjlighet att förstå hur kunskap konstrueras språkligt i olika intervjusituationer, att både notera vad som sägs, och hur det sägs (Holstein & Gubrium 2016:69).

I intervjun påverkas intervjupersonen av intervjuaren, vilket kan leda till att vissa saker talas mer om, och andra tystas eller begränsas. Forskaren besitter en maktposition avseende kategorisering och benämning av fenomen och företeelser, vilket kräver kritisk granskning för att kunna förmedla information på etiskt lämpliga och valida sätt. Forskaren behöver förhålla sig till sammanhanget för datainsamlingen när hen bygger förklaringar eller förståelse för ett studerat fenomen (Andersson & Swärd 2008: 237-238, 241).

Intervjuguiden (se bilaga 1) består av ett antal frågor positionerade under två teman, främjande arbete för psykisk hälsa, och yrkesroll. Syftet med vissa frågor var begreppsförklaringar. Kvale och Brinkman (2014) beskriver att begreppsintervjuer syftar till att förstå intervjupersonernas föreställningar om innebörden av olika begrepp och hur de positioneras bland andra begrepp. Man kan genom detta få fram diskursmodeller hos intervjupersonerna, vad som är lämpligt eller kanske typiskt för ett begrepp enligt dem, och genom att be om beskrivningar kan man få reda på teori och praktik gällande begrepp (Kvale och Brinkman 2014:194). I min intervju ställdes frågor om vad psykisk hälsa är hos eleverna, hur man arbetar främst främjande och förebyggande. I och med att också fråga om exempel på hur det konkreta arbetet går till, fick intervjupersonen dels svara på begreppets teoretiska innebörd, dels dess praktik.

3.4 Etiska överväganden

Forskningsetik handlar om att bedriva forskning som producerar kunskap och samtidigt skyddar informanterna från skada (Vetenskapsrådet 2017:13). Forskning på studentnivå, likt denna uppsats, omfattas inte av krav på etikprövning. Trots detta ska givetvis etiska reflektioner göras och informanternas identitet ska skyddas (Vetenskapsrådet 2017:15).

Intervjupersonerna behandlades med informerat samtycke, vilket innebär att deltagandet var helt frivilligt och med möjlighet att dra sig ur, de informerades om syftet till studien och vilka frågeområden som skulle behandlas. De informerades om konfidentialitet i bemärkelsen det de sagt inte publiceras i den färdiga uppsatsen med namn eller andra personuppgifter, och att det inte ska gå att härledas till vem som sagt vad i den färdiga uppsatsen (Kvale & Brinkmann 2014:107).

3.5 Förförståelse

Det är ofta personliga erfarenheter som styr intresset för att göra en viss undersökning (Bryman 2011:21). Min egen bakgrund som skolkurator på gymnasiet kommer i viss mån påverka min forskning. Jag har ett stort intresse för unga och deras psykiska hälsa, och jag har arbetat med unga med ångestproblematik och psykosomatiska besvär. Jag har egen kunskap och förförståelse om vad en kurators arbetsuppgifter är och personliga åsikter om vad jag tror är viktigt i arbetet. Det är positivt i bemärkelsen att jag inte behöver sätta mig in i kuratorns roll från början, utan jag kan fördjupa mig i avsnittet psykisk ohälsa, som bara är en del av det stora och komplexa skolkuratoriva yrket. Med ett forskningsområde som befinner sig så nära mig, är det av stor vikt att jag inte låter mina värdepremisser ta över i vare sig datainsamling eller analys.

En risk som jag ständigt påminde mig själv om, var det Kvale och Brinkmann (2014) beskriver som att "go native", att min distans till den intervjuade blev för låg, och att man inte förhåller sig opartisk till intervjupersonen och hans utsago, och att det som framkommer i intervjun tolkas enbart ur kuratorernas perspektiv och därmed inte blir representativa för området som beforskas (Kvale & Brinkmann 2014:111-112). För att undvika att gå in i min tidigare yrkesroll som kurator och bli kollega till de intervjuade, sa till mina intervjupersoner att syftet är att genomföra intervjun som student och inte som kurator, och därmed kan en del av mina frågor komma att låta naiva, men de syftar till att jag vill lyssna till deras uppfattning och inte använda min egen förförståelse till detta. Likaså arbetade jag i samråd med min handledare för att utforma en intervjuguide som inte innehöll ledande eller värderande frågor.

Reflexivitet är oundvikligt för forskare och är tillståndet när forskaren medverkar till att skapa fenomenet hen undersöker. Social forskning blir alltid reflexiv eftersom det man studerar är människor och fenomen som är resultat av människors agerande, det gör att vi som forskare alltid omfattas och påverkas av det vi studerar. Reflexiviteten kan ses som en styrka, och att erkänna reflexivitet är att vara mer trogen den sociala världen omkring oss. Att använda den mänskliga egenskapen att kunna ta någon annans roll, att se saker ur dennes perspektiv, är ett sätt att tolka och förstå mänskliga fenomen (Atkinson 2015:42-44, 46).

Forskningen ska vara öppen för nya tankar, inte bara hålla sig till synsätt som redan finns, och nya idéer kan komma från både materialet, men också kombinerat med tidigare forskning, diskussioner med andra forskare, eller i mitt fall med handledaren (Rapley

2016:336). Min egen förförståelse får inte skapa en situation där jag redan förutsett vissa svar och resultat, utan ständigt eftersträva nya synsätt och perspektiv.

3.6 Urval

Urvalet baserades på forskningsfrågorna som riktar sig till skolkuratorer verksamma i högstadiet och gymnasiet. Jag valde inledningsvis att inrikta mig på gymnasiekuratorer i ett målinriktat urval, men i takt med att jag sökte kuratorer att intervjua fann jag att en del kuratorer arbetar med både högstadie- och gymnasieelever och jag fattade då beslutet att avgränsa till högstadiet och gymnasiet. Åldersintervallet hos eleverna står relativt nära och jag bedömer det rimligt att tänka att insatser kan utformas på ett mer likt sätt, jämfört med insatser för yngre barn och gymnasieungdomar.

Det målinriktade urvalet görs för att forskningsfrågorna och urvalet ska stämma överens, intervjupersoner väljs ut för att de är relevanta för undersökningen och för förståelse av det som undersöks (Bryman 2011:392, 434). Utifrån mina frågeställningar valde jag att kontakta kuratorer i en mellanstor kommun i södra Sverige för förfrågan om deltagande i intervjun. Då svårigheter att få informanter att ställa upp i denna kommun, gick jag vidare till några andra kommuner av motsvarande och mindre storlek. Slutligen nåddes en mängd på åtta intervjupersoner i fyra kommuner, fem enbart i gymnasieskolans verksamhet, en enbart i högstadiet, en som arbetar både i gymnasium och högstadiet och en som arbetar med hela grundskolan (för denna intervjuperson valde jag att fråga om främst verksamheten mot högstadieeleverna, för att hålla fokus för uppsatsen).

Det finns inga exakta uppgifter om hur många informanter som ska höras i en intervju, vore det möjligt skulle man fortsätta intervjua tills alla frågor inom fältet är besvarade och inga nya fynd görs i intervjuerna, samtidigt finns i regel begränsningar i tid och utrymme för att kunna göra så. Det viktiga är att de grundläggande frågorna för studien kan besvaras och svaren är väl analyserade (Rapley 2016:341). Jag genomförde mina intervjuer under en begränsad tid på ca två veckor, och därefter gjordes bedömningen att en mättnad uppnåtts och intervjufrågorna skulle kunna besvaras, och inga nya informanter behövde kontaktas. I några av de kommuner jag valt att söka informanter i, fanns friskolor då kuratorstjänsten var benämnd skolsköterska/kurator, dvs en person innehade båda yrkesrollerna. De personerna valde jag att inte kontakta, eftersom jag ville att mina frågor skulle besvaras utifrån enbart ett skolkurativt perspektiv.

Skolkuratorer är vanligtvis socionomer, men det finns inget lagkrav på detta (Akademikerförbundet SSR 2019; jfr prop. 2001/02:14, s.32). Hälften av intervjupersonerna i denna studie var socionomer och de andra hade andra utbildningar. Eftersom uppdraget kuratorerna har i skolan handlar om (psyko)socialt arbete har jag bedömt att intervjupersonernas varierande utbildningar inte utgör ett problem utifrån mitt forskningsområde socialt arbete.

3.7 Genomförande

Intervjupersonernas kontaktuppgifter fanns via de olika skolornas hemsidor, i en av kommunerna fanns en förteckning över både kuratorer vid gymnasiala kommunala skolor och friskolor som jag kontaktade. I en annan kommun fanns inte kontaktuppgifter till kuratorerna utan därför kontaktades den gemensamma chefen för alla kommunens kuratorer, som vidarebefordrade mitt mail och de som ville delta svarade chefen, som i sin tur förmedlade namnen till mig, varpå jag kontaktade dem för att boka tid. I två andra kommuner fann jag kontaktuppgifter på kommunens webbsida och jag kontaktade dem via mail.

Tid och plats, kuratorernas kontor i samtliga fall, bokades via mail. Jag skrev att ingen förberedelse behövdes för intervjun, och kortfattat vad intervjun syftade till och skulle innehålla. Varje intervju pågick i ca en timme. Likt ovan beskrivet i den semistrukturerade intervjun, växlade ordningen på frågorna något, för att skapa en följsamhet för det den intervjuade pratade om.

Intervjuerna i studien inleddes med att jag presenterade mig själv och syftet med studien, bad om intervjupersonernas godkännande av inspelning av intervjun och besvarade eventuella frågor, en fas som Kvale och Brinkman (2014) kallar orientering (Kvale och Brinkman 2014:170). Efter intervjuerna gjorde jag, så snart jag kunde, en transkribering av det inspelade intervjumaterialet. Alla intervjupersoner accepterade utan tveksamhet att jag spelade in materialet, när jag förklarat att det skulle användas för att inte missa någon viktig information och för att jag skulle kunna koncentrera mig på samtalet istället för att föra anteckningar.

Transkribering leder till att hålla intervjupersonernas utsagor och uttryck intakta, precis som de sades i intervjun, och det är därför av stor vikt att transkriberingen görs noggrant för att undvika missuppfattningar om vad intervjupersonen sagt (Bryman 2011:429-430).

3.8 Bearbetning och analys

För att ta mig an mitt material läste jag noggrant igenom transkriberingarna, och sökte efter utmärkande citat, som upplevdes som viktigt utifrån hur intervjupersonerna sa det, något de gav eftertryck till eller repeterade (Rapley 2016:334). Jag tematiserade materialet med färgkodning, utifrån de utformade intervjutemana *främjande arbete för psykisk hälsa och yrkesroll*. Trots dessa teman som fick vägleda mig, sökte jag ändå, likt Rapley (2016) beskriver, att inte bli alltför låst vid dessa eftersom det skulle kunna medföra att jag la all fokus vid data som skulle passa in på temana, istället för att låta mitt material leda analysen framåt (Rapley 2016:338).

Jag gick igenom alla svar under respektive fråga, och sökte efter likheter och skillnader i svaren, och färgkodade svaren på respektive fråga. Eftersom intervjufrågorna växlat något i ordningsföljd, och att intervjupersonerna ibland gav uttömmande svar som kunde omfatta svar på två frågor, blev färgkodningen en hjälp i att hitta och sortera svaren. Jag fann vissa samband mellan frågorna/svaren, såsom att frågan om kurators roll i att främja psykisk hälsa, kunde kopplas till svaren om vad kurators roll är i EHT samt hur det hade påverkat elevernas psykiska hälsa om kuratorn inte fanns. Jag gjorde korta sammanfattningar utifrån innebörden i det de intervjuade sagt. Rapley (2016) lyfter fram att ett grundläggande steg i analysarbetet är att göra sådana tematiseringar utifrån liknande material med samma typ av kod, utifrån intressanta fynd i materialet kopplat till tidigare forskning. Kodningarna kan behöva jämföras och förändras utefter nya fynd i materialet och kopplingar kan göras mellan kodningar då man letar efter mönster eller undantag i materialet. Kodningen blir ett sätt att förstå och se på sitt material (Rapley 2016:334, 336).

Tolkningen handlar om att förstå vad de intervjuade själva anser sig mena med det de säger med hjälp av allmän kunskap om ämnet man studerar. Att förstå sitt material, vad som menas med det som sagts i intervjun, med hjälp av en teoretisk ram blir viktigt för en teoretisk förståelse (Rennstam & Wästerfors 2015:28-32).

Citaten av intervjupersonerna som lyfts fram i empiri/analysdelen har valts ut för att de utgör exempel på olika teman i empirin, och jag har använt både kortare och längre citat, beroende på vilket sammanhang som behövts för att förstå innebörden av citatet. Citaten är något redigerade i förhållande till transkriberingarna (vissa pauser som i transkriberingen markerats med punkter har kortats ner, några uttryck som ”mm” som sagts flera gånger följd

och försvårat läsligheten, har plockats bort) men detta har gjorts varsamt för att inte riskera att förvränga det intervjupersonerna uttryckt (jfr Bryman 2011:431).

Utifrån kodning och sammanfattningarna utläste jag flera intressanta teman, varav ett var att psykisk hälsa enligt intervjupersonerna innebar att kunna hantera sitt mående, orka hantera sina studier och livets upp- och nedgångar. Likaså var ett stort tema hur man hanterade elevernas skolfrånvaro. Detta fick mig att reflektera kring skolan utifrån det dramaturgiska perspektivet. Att tolka kuratorerna likt aktörer på skolans scen, inför en publik, eleverna som grupp betraktad, hjälpte mig att få en djupare förståelse för varför de beskrev sitt agerande på det sätt de gjorde. Samtliga agerar efter manus, som jag applicerade som begrepp på Skollagen, läroplaner, betygskriterier mm. Intervjupersonerna lyfte fram hur rektor påverkar insatser, på vilken jag applicerade begreppet regissör. Hur föreslagna insatser mottas, resonerade kuratorerna var avhängigt ett gott samarbete med lärarkollegorna, vilka jag använde begreppet team, för att kunna tolka och förstå resonemanget.

Det dramaturgiska perspektivet har inte gått oemotsagd genom historien. Att betrakta människor som aktörer i en pjäs kan anses frånta dem genuina, äkta känslor och reaktioner, och att istället se interaktionen som kalkylerade, strategiska val med syfte att skapa ett specifikt intryck, som blir till sin egen fördel (Laustsen et al. 2017:149). T.ex. Habermas teori om kommunikativt handlande, står för en annan inriktning som istället menar att interaktionen mellan människor söker skapa samförstånd, att göra sig förstådd och förstå andra i situationer man möter, med syfte att uppnå en ömsesidig överenskommelse om varandra, skapa ett gemensamt förtroende mellan individerna (Habermas 1991:1-4). Tolkningarna i analysen görs i ljuset av Goffmans dramaturgi, vilket innebär förståelse från en vinkel av det komplexa skolkuratoriska yrket, och andra/ fler teorier, hade kunnat bidra med annan/ utvidgad förståelse för ämnet. Inom ramen av denna uppsats, bedömde jag dock att den dramaturgiska teorin gav god förståelse för empirin.

3.9 Insamling av tidigare forskning

Insamlingen av tidigare forskning skedde primärt genom sökningar på Lunds universitetsbiblioteks databaser, med sökord ibland andra: ”skolkurator”, ”skolsocialt arbete”, ”school social work”, ”mental health AND youth”. Forskning kring skolsocialt arbete i svensk kontext är begränsad, vilket tydligt visade sig i litteratursökningen. Två svenska forskare som framkom är Backlund (2007) och Isaksson (2016). Därför sökte jag även vidare efter fler

publikationer av dem som huvud- eller medförfattare. Inom de engelska sökorden fann jag flera internationella studier om olika preventionsprogram och metoder rörande psykisk hälsa hos unga, men jag valde, liksom redovisat i litteraturgenomgången, att endast ta med de jag bedömde vara applicerbara i svensk kontext under rådande lagstiftning.

4. Teoretiskt ramverk - Goffman och det sociala livets teater

Skolan är en rumsligt begränsad social värld med en mängd (yrkes)roller som agerar och interagerar enligt lagar, läroplaner och lokala mål för skolan, liksom ett skrivet manus. De agerar inför en stor grupp elever, i direkt kontakt med dem, men det finns också platser, såsom personalrum och kontor, där en stor del av arbetet förbereds och diskuteras, liksom en scens plats för själva framträdandet, och dess kulisser och loger. Det dramaturgiska perspektivet ger en möjlighet att tolka hur kuratorerna resonerar kring sitt arbete och sin yrkesroll, som aktörer på skolans scen.

4.1 Några begrepp i det dramaturgiska perspektivet och dess betydelse i studiet av skolkuratorns arbete

Aktören, teamet & publiken

Alla människor är *aktörer* i det sociala livets olika sammanhang. Inför våra medmänniskor, *publiken*, presenterar vi oss själva med syftet att andra ska uppfatta oss på det sätt vi vill bli uppfattade. Som aktör söker man således *att styra publikens intryck av sig*. Denna styrning kan ha olika syften, exempelvis att aktören vill uppnå en god interaktion med sina medmänniskor, att de ska få en god uppfattning om aktören eller att de ska bli engagerade. Ibland görs ett agerande av tradition för hur man beter sig inom exempelvis en yrkesroll eller annan social status. Vilket syfte aktören än har, medvetet eller omedvetet, behöver aktören kunna kontrollera de andras reaktioner på sig genom att påverka hur den gemensamma situationen de möts i definieras. Därför uttrycker aktören sig, överför intryck, på vilka publiken reagerar, förhoppningsvis i den riktning aktören vill (Goffman 1959/2009:13, 18).

Flera individer som tillsammans gör en roll, till exempel genom att göra liknande framträdanden, eller olika som passar och utgör en helhet med varandras framträdanden, kallas *team* (Goffman 1959/2009:75-76). I denna studie avser aktören kuratorerna, och i vissa sammanhang är lärarna medaktörer som då utgör ett team tillsammans med kuratorn. Publiken

utgörs av eleverna, men av vad som kommer framgå i empirin, tolkar jag att eleverna som grupp betraktad är en publik, men när eleven befinner sig i den enskilda samtalsituationen med kuratorn, är eleven istället en medaktör till kuratorn, de utgör då ett team.

Publikens roll i att definiera situationen

Genom sina intryck och reaktioner, eller kanske brist på reaktioner, är således publiken medskapare i den situation som definieras. För att uppnå ett fungerande samhällsliv och undvika öppna konflikter uttrycker dock inte publikmedlemmarna var och en sin personliga uppfattning om aktörens intryck och hur situationen ska definieras. Istället skapas ofta en *tillfällig konsensus*, en form av samstämmighet mellan publikmedlemmarna, då medlemmarna bekräftar de värden som är acceptabla av samtliga, trots att alla kanske inte fullständigt håller med (Goffman 1959/2009:18).

Pjäsen – ramen för det dramaturgiska perspektivet

Det sociala livets olika aktiviteter äger rum inom bestämda gränser, likt en given pjäs på en scen, där individer agerar för att göra en definition av rådande situation inför sin publik. Det finns gemensamma förväntningar på aktörens agerande och det råder moralnormer att förhålla sig till. Det finns både en *främre*, och en *bakre region* av *scenen* - där framträdandet sker, respektive förbereds. I den bakre regionen kan aktören, utom synhåll för publiken, kliva ur sin roll och lägga ifrån sig den fasad som byggts upp på scenen. Utan publiken närvarande, dvs eleverna som grupp betraktad, kan teamet diskutera problem i region, hur scenens främre regioner fungerar, vilka störningsmoment som finns och publikens mottagande av akten, ett beteende som kallas *iscensättningsjargong* (Goffman 1959/2009: 102, 107, 155-156). Scenen utgörs i studien av skolan, och de främre respektive bakre regionerna utgörs av de platser där skolkuratorn och teamet 'syns' av eleverna, respektive inte gör det.

Utsända och överförda uttryck

Aktörer handlar på olika sätt i olika sammanhang, och gör i detta olika uttryck som påverkar andra människor omkring aktören. Uttrycken kan dels *sändas ut*, genom ord och gester som fungerar som verbala symboler kopplade till det aktören vill uttrycka, symboler som är gemensamt förstådda av både aktören och omgivningen. Uttrycken kan också *föras över*, och utgörs av de slutsatser omgivningen drar om aktören utifrån de uttryck hen ger, de får ett intryck av aktören, som säger något om vem de uppfattar att hen är. Aktören kan agera på ett

sätt som är i linje med hur hen vill bli uppfattad, både medvetet och omedvetet (Goffman 1959/2009: 12-14). I det dramaturgiska perspektivet är de utsända uttrycken av störst relevans, och i denna studie kommer flera av kuratorernas beskrivning av sitt agerande förstås som överförda uttryck.

Framträdandet, rutin och roller

Framträdandet som aktören gör inför andra människor är präglad av de förväntningar som på hur det passar sig för människor att bete sig i olika sammanhang. Framträdanden genomgår därmed en slags socialisationsprocess, där olika normer formas. Normerna bör efterlevas av varje aktör och de olämpliga beteendena döljas. Beteenden som är olämpliga, genom att de inte passar in på rollen, kan individer göra när de inte är i framträdande inför andra, utanför scenen. I yrkessammanhang kan felaktigheter som gjorts döljas eller rättas till inför att det presenteras inför andra, för att ge ett intryck av att allt skett korrekt. Goffman använder begreppet *idealisering* av rollen, när man som aktör ger extra uttryck åt de aspekter man vet är normativt goda, jämfört med hur beteendet ser ut i sin helhet, både utanför och på scenen. Som människor, individer, har vi alla olika känslor, mående och tankar som är föränderliga, men i framträdandet inför andra, som aktören inför sin publik, kontrollerar eller disciplinerar vi dessa känslor och visar, när vi behöver det, en mask utåt (Goffman 1959/2009: 39, 44-45, 55-57). Eftersom empirin styr analysen, kommer en del begrepp i den dramaturgiska teorin inte användas i analysen. Begreppet mask används inte, då det inte tillför förståelse av empirin i den tolkning som gjorts.

Det fysiska möte som sker mellan individerna när de har ett utbyte av uttryck och intryck benämns interaktion, men skillnaden mellan interaktion och framträdande, är att framträdandet är interaktion som syftar till att påverka publiken. Vid framträdandet använder aktörerna olika handlingsmönster som är i förväg fastställda, och kan användas i flera framträdanden. Dessa handlingsmönster kallas *rutiner* eller *roller*. Den *sociala rollen* är handlingsmönster knutna till en viss social status, förväntningar på rollen, som visas upp när man spelar en roll flera gånger inför liknande, eller samma, publik (Goffman 1959/2009:23). I studien betecknas framträdandet av kuratorernas beskrivning av deras agerande som deras sociala roller i skolans värld, med förväntningar och skyldigheter på dem, i skolan som scenen för pjäsen.

Fasaden och rekvisitan

Fasaden används av aktören i framträdandet. Den betecknar de uttryck som antingen medvetet eller omedvetet standardmässigt används som medel för att uttrycka sig för att skapa en definition av situationen inför publiken. I fasaden finns inramningen, fysiska arrangemang kring individen på scenen. Det är platsen för framträdandet, scenen med dess möbler, rummets utformning eller annan bakgrund. Dessa ting kallas i det dramaturgiska perspektivet för *rekvisita*. I fasaden finns också den personliga fasaden, detaljer kring aktören som är personliga, såsom exempelvis kön, utseende, gester, ansiktsuttryck och kläder, men också olika tecken på vilket arbete hen har, såsom uniform i vissa yrken (Goffman 1959/2009:28-30). I studien tolkas fasaden som en del av scenen, dvs beskrivningen av skolan och skolans verksamhet som helhet. Den personliga fasaden tolkas som de delar som intervjupersonerna beskriver som egenskaper i sin yrkesroll, såsom trygga vuxna.

Den personliga fasaden kan delas in i kategorierna *uppträdande* respektive *manér*. Uppträdandet i den personliga fasaden säger något om den sociala statusen hos aktören, om hen till exempel arbetar, befinner sig i informella eller formella aktiviteter mm. Manér säger något om den roll aktören ämnar spela i interaktionen med andra, såsom vad vi brukar kalla för uppsyn hos en person, t.ex. att ha en underlägsen uppsyn (manér) när man förväntar sig att någon annan i interaktionen kommer att leda situationen. Uppträdandet och manéren är således ofta i överensstämmelse med varandra och utgöra en sammanhängande fasad (Goffman 1959/2009:30-31). Uppträdande och manér kommer i studien användas för att förstå kuratorernas beskrivning av olika beteenden i yrkesrollen.

Regissören och manus

I en teater finns en *regissör* som styr teaterframställningens utveckling, har kontroll och regisserar situationen enligt *manus* för pjäsen. I det sociala livet finns liknande regissörer som sätter strukturen för framträdandet och bestämmer och bedömer dess steg och utveckling när man framträder som team. Regissören håller också teammedlemmarnas uppträdande i linje med de för situationen lämpliga förhållningssätten, stärker det som fungerar och begränsar det som inte gör det. Regissören fördelar de olika rollerna och deras adekvata personliga fasad – de omständigheter som ska finnas, gester, tecken, utrustning - i framträdandet (Goffman 1959/2009: 89-92). I denna studie är regissören rektor, som chef över skolan och över kuratorernas arbete. En del av kuratorerna har en elevhälsochef som närmaste chef, men de flesta intervjupersoner framhåller dock att rektorn på skolan är den som på plats styr deras arbete, därför kommer regissören främst tolkas som rektorn. Manus för skolan kan förutom

regisserat av chefen, tolkas vara skrivet genom lagtexter, förarbeten och arbetsbeskrivningar som styr kuratorernas och elevhälsans arbete.

5. Empiri och analys

Empirin presenteras under två avsnitt baserade på studiens två första frågeställningar, den tredje besvaras i avsnitt II men är kopplad till båda avsnitten. Avsnitt I är något mer omfattande i sin helhet, och omfattningen på underrubrikernas teman är av varierande storlek, detta baserat på att vissa områden talades mer om vid intervjuerna, och ledde till djupare analyser.

5.1 Avsnitt I, Systematiskt främjande elevhälsoarbete, med fokus på psykisk hälsa för skolans elever

5.1.1 Intervjupersonernas arbetssituation

Åtta intervjuer gjordes med personer verksamma som kuratorer på gymnasiet och högstadiet. I deras elevhälsoteam (EHT) på skolan fanns i samtliga fall kurator och tillgång till specialpedagog, alla skolor utom en hade skolsköterska, på grund av vakans. Alla skolor utom en hade tillgång till skolpsykolog och skolläkare, i samtliga fall var dessa kompetenser ansvariga över en mängd skolor, t.ex. hela kommunens, eller kontaktades på konsultbasis. Tre skolor hade en extra kompetens i form av socialpedagog på skolan, verksam som antingen elevcoach, trygghetsperson och medlare vid konflikter ute i verksamheten, eller att de arbetade med klassinsatser såsom föreläsningar om stressreducering. Kuratorerna hade stor variation på elevantal de ansvarar över, från 80 till 750 elever. Vissa var organiserade direkt på skolan med rektor som chef, och andra var organiserade i en central elevhälsa gemensamt med kommunens andra kuratorer eller hela elevhälsoteam, med en chef utanför den enskilda skolan, vars kompetens var socionom eller specialpedagog.

5.1.2 Vad är psykisk hälsa?

Kuratorerna fick inledningsvis frågan om vad psykisk hälsa hos eleverna innebär. Frågan upplevdes som 'stor' av intervjupersonerna, synligt genom att en del intervjupersoner pausar eller skrattar till i början av svaret, eller till exempel svarar:

IP: "Oh my god (skratt) Psykisk hälsa...det är väl att man...tycker om sig själv...eh...och kan förhålla sig till andra, utifrån det"

Att tycka om sig själv och kunna förhålla sig till andra utifrån det, som en form av balans i livet, var ett vanligt tema. Relaterat till detta, var en stark gemensam nämnare i svaren från intervjupersonerna att psykisk hälsa handlar om att kunna hantera sina studier, hantera sin sociala situation och att ta hand om sig. Andra svar inom området var att må så bra som möjligt för att hantera sina studier, att trivas i skolan, samt ett svar om att tycka om sig själv och förhålla sig till andra utifrån det. Hälften av intervjupersonerna sa också att de uppfattade att stress är ett stort problem bland ungdomarna idag, och en lyfte också att ångestproblematik finns hos eleverna vilken kan vara så hög att de uteblir från skolan.

Det som blir tydligt i svaren är således att hantera sitt mående, sin stress, det sociala livet och skolan, utgör psykisk hälsa. Utifrån det dramaturgiska perspektivet skulle man kunna förstå svaren som att eleverna behöver kunna hantera sig själva för att pjäsen ska kunna fortgå, skolan som verksamhet, undervisningen av eleverna, ska kunna fortgå.

Att göra eleverna förmögna att hantera sitt mående och sin stress kan sättas i samband med Backlunds (2017) studie, där det lyfts fram att skolkuratorer ofta får i uppdrag att hantera elever som avviker mot det som betraktas som normalt, förväntat beteende, vilket skyddar organisationen från krav att förändras (Backlund 2017:29, 30). Istället ska individen förändras för att passa i organisationen, något som också stämmer överens med en tolkning utifrån det dramaturgiska perspektivet, då pjäsen som sker på scenen är det centrala, aktörerna och publiken förväntas följa det utstakade manuset. Alla sociala roller medför förväntningar och skyldigheter att agera efter när man är i sammanhang man ofta befinner sig i (Goffman 1959/2009:23). Utifrån detta kan tolkas att också publiken, eleverna som grupp betraktad, har sina sociala roller med förväntningar på deras beteenden i deras vardagliga situation, skolan.

Om, likt nämnt redan i inledning och problemformulering, skolan är en betydande orsak till elevernas mående, är det något av en paradox att vad som kan tolkas som kuratorernas respons på elevernas dåliga mående/stress, är att de ska kunna hantera stressen för att må bra, inte initialt överväga om något kan förändras i skolans organisation eller

funktion. Detta går att förstå när skolan och skolkuratorerna tolkas som del i en pjäs, där alla förhåller sig till manus och till de övriga aktörerna för att bibehålla definitionen av situationen, för att pjäsen ska kunna fortgå.

5.1.3 Vad är egentligen främjande arbete?

I mina intervjuer ställde jag inte frågan om mina intervjupersoner kunde förklara skillnaden mellan främjande och förebyggande arbete, trots detta framgick det tydligt att begreppen tolkades olika och många intervjupersoner uttryckte en osäkerhet över begreppen, eller använde dem synonymt. I samband med frågan om hur de gör för att arbeta enligt Skollagens fokus på främjande och förebyggande elevhälsoarbete svarar en intervjuperson att det är otydligt vad främjande och förebyggande arbete egentligen innebär. Stora delar av kuratorns uppdrag handlar om att ta ärenden ingen annan kan svara på.

IP: "Ja precis...för lite så, som jag sa häromdagen vårt jobb är lite en slasktratt, det ingen annan kan svara på det...får vi...vi jobbar ju med allt från...berätta om sambolagen när de vill flytta ihop från det de är arton år gamla till självmordskandidater, det är ju väldigt...."

I: Brett så..."

Samma intervjuperson menar också att även om kuratorerna inte ska arbeta med behandling till elever i terapeutiska former, blir det ändå att man kan hamna i det, vissa elever hamnar hos kuratorn när andra samhällsinstanser inte varit aktuella, eller avslutat insatser för en elev som ändå känner behov av fortsatt hjälp. Intervjupersonen menar att den förändring som skulle behöva ske i skolan för att arbeta mer främjande och förebyggande är att de skulle behöva någon form av exempelvis metodstöd eller råd från lagstiftare för att kunna se till att eleverna inte hamnar i att må så dåligt, att förebygga innan det gått så långt. Detta skulle kunna tolkas som att enligt intervjupersonen är manus för pjäsen (jfr Goffman 1959/2009:89) är otydligt och gör det förebyggande och främjande uppdraget oklart.

Ett annat exempel på vad som kan tolkas som begreppsförvirring är från en intervju där intervjupersonen börjar prata om 'skolbegrepp' såsom extra anpassningar för eleverna och åtgärdsprogram (särskilda åtgärder för att en elev ska nå målen i vissa ämnen):

I: Ja...och det här med att arbeta främst främjande och förebyggande, indikerar ju att jobba mindre med åtgärder..

IP: (...) Här jobbar vi mycket mer främjande på det sättet, eller inte så mycket åtgärdande...

I: Nä?

IP: Visst de får mycket stöd av lärarna men, ja det är mer extra anpassningar, inte så mycket åtgärdsprogram...det är mer i de ärendena de kanske blir ett fjärde år [extra år på gymnasiet kan beviljas av särskilda skäl] eller man liksom behöver göra annat, eller så...vi har ju ingen speciallärare här på plats”

Intervjupersonen menar att de extra anpassningar som sker är mer främjande och förebyggande än åtgärdande, som åtgärdsprogram utgör. För att återgå till definitionen av främjande arbete som nämns redan i problemformuleringen för denna studie, syftar det främjande till att stärka det som fungerar bra hos eleverna, med generella insatser för skolans elever, inte riktat till riskgrupper och riskbeteenden som vid det förebyggande.

Intervjupersonens svar antyder att de extra anpassningarna är riktade mot enskilda elever, vilket inte kan anses ligga inom ramen för det främjande arbetet.

5.1.4 Arbetet med skolfrånvaro, drogtester och ångestteman

En intervjuperson uttrycker dels en oklarhet över begreppen, dels att arbetet med skolfrånvaro hos eleverna är en stor del av hens främjande och förebyggande arbete.

IP: “Mm...alltså...jag tycker att väldigt mycket går in i varann...och...jag har väldigt svårt att bedöma om jag jobbar främst främjande och förebyggande eller främst åtgärdande, om jag jobbar med frånvaro, frågorna är de främjande eller är de åtgärdande eller....”

I: Ja?

IP: Alltså, det är lite...kan vara lite av varje liksom...men jag...jag tror nog att vi kanske börjar...i alla fall börjar närma oss gränsen att vi börjar trilla över till att bli mer främjande och förebyggande än åtgärdande...första terminen var det...100% åtgärdande bara...sen har det liksom har vi...krupit längre och längre..

I: Ja...vad tror du har gjort att ni kommit så långt nu...på väldigt kort tid?

IP: Vi har lagt mycket på...mentorerna...istället för att vi ska ut i alla klasser och köra material har vi...så har vi gjort materialet och kört ut det till lärarna, att det här ska ni göra på mentorstiden så att...det blir ju mera...flytta...alltså man kanske kan hålla i saker, jag kan hålla i frånvaroutredningarna men jag gör dem inte själv utan de får mentorerna göra och sen så kan jag...bara ha en kontrollfunktion att jag ser till att alla gör lika...så att det är väl kanske det...”

Denna intervjuperson har genomgående i intervjun ansett att frånvaro/närvaroarbetet är det som utgör något av det största i deras främjande och förebyggande arbete. Frånvaroarbetet som ett led i det främjande arbetet handlar, utifrån intervjun som helhet, om att tidigt agera på frånvaro, meddela Centrala Studiestödsnämnden (CSN) vilka elever som har så hög frånvaro att de inte är berättigade studiebidrag, men också att utreda skäl till frånvaron och upptäcka om eleverna har något behov av stöd.

Flera intervjupersoner i intervjun talar om just frånvaroarbetet som en del i deras främjande och förebyggande arbete, en förklarar att man försöker arbeta fram bra rutiner för

detta, och en annan nämner att det är viktigt att upptäcka problem tidigt, att hantera frånvaron snabbt:

IP: ”Ja...eh... jag tänker att man alltid kämpar för att upptäcka saker tidigt liksom...att det...vi får vara lite...riddare i det liksom...eh...för lärarna de springer i sitt och...att vara...vi...de som ser eleverna hela tiden...och det kan jag känna att vi får...driva liksom...och det får vi nog fortsätta med...alltså...som att...att fråga liksom...jamen som jag sa efter tre lektioner om man har varit borta, ja då ska mentor direkt liksom...ja men jag håller ju på med tandställningen – ja okej, då släpper vi det...eller är det nånting annat...alltså att vara på tårna där...eh...och sen eh...ja det finns säkert mycket man vill göra...men...eh...men det främjande det är ju...det behövs ju mycket mer av det”

Således ser också denna intervjuperson på frånvarohantering som en främjande insats, som kan leda till att stärka elevernas psykiska hälsa, men hans svar tyder snarare på att upptäcka riskbeteenden och riskgrupper, vilket ryms inom begreppet förebyggande, inte främjande.

Arbetet med frånvarohantering kan utgöra vad som kan tolkas som en förebyggande insats för att upptäcka riskgrupper/riskbeteenden. Hur det skulle stärka och främja det som fungerar bra hos eleverna är svårare att tolka, vilket gör att svaren antyder en oklarhet över vad de olika begreppen innebär. På en del skolor har man också slumpvisa drogtestar av eleverna som en av kuratorerna ser som en främjande åtgärd, med åsyftning till att man har samtal med varje elev i samband med testerna, och får på så vis en kontakt med eleverna. En intervjuperson menar att hen vill driva igenom en främjande insats i form av ett ’ångesttema’ för eleverna.

Ångesttema, drogtestar och frånvarohantering, men också den inledande delen i empiriredovisningen där intervjupersonerna var överens om att psykisk hälsa handlar om hanterbarhet, skulle kunna jämföras. Att ha ett ångesttema skulle kunna tolkas som att man vill förebygga ohälsa genom att lära eleverna att hantera sin ångest, snarare än att förändra skolans verksamhet, som kanske i flera fall är det som ger dem ångest (med hänvisning till bland annat uppsatsens inledning där detta samband tas upp). Att genomföra drogtestar och att agera snabbt vid frånvaro, vilket kan resultera i CSN-bidragsindrag, medför förebyggande aspekter, men också disciplinerande, som kräver av eleverna att finnas kvar i skolans ram och rätta sig efter pjäsens manus. Således skulle man kunna tolka det som att eleverna ska ’hanteras’ för att passa in i skolans verksamhet.

Skolfrånvaro är kopplat till psykiskt mående i bemärkelsen att det är en negativ faktor för måendet (Linblad och Backlund 2017: 54-55). Men kontrollen av elevernas frånvaro, med rutiner för frånvarohantering, kan tolkas snarare ha med skolans, pjäsens, fortlevande att göra snarare än att i sig fungera för att stärka elevernas psykiska hälsa. Eleverna hanteras för att pjäsen, skolans verksamhet, ska kunna fortsätta spelas. Pjäsen utgörs

av publiken, av fasaden, inramningen och finns inte dessa kvar, måste framträdandet avslutas (jfr Goffman 1959/2009:28-29).

5.1.5 Föreläsare, material och temaveckor

Intervjupersonerna fick frågan om deras skola arbetar med att främja och stärka elevernas psykiska hälsa, och i så fall på vilket sätt. Flera intervjupersoner hänvisade till att de har föreläsningar av externa personer, bland annat om självkänsla eller råd och tips till föräldrar och elever om hur det är att vara tonåring, livsstilsråd, varningssignaler rörande psykiskt försämrat mående mm. Hälften av intervjupersonerna menar att skolans arbete för att främja psykisk hälsa görs i samarbete med, eller av, lärarna. En intervjuperson förklarar att man arbetar med teman rörande psykisk hälsa integrerat i undervisningen, två förklarar att EHT har utformat material som mentorerna ska gå igenom med sina elever rörande hälsa, sömn och likabehandlingsfrågor. Den ena av dessa två säger att materialet de har också innehåller värderingsövningar som mentorerna kan använda, men de vet inte hur mycket material som faktiskt används eftersom det inte utvärderats.

En intervjuperson förklarar att de har temaveckor på skolan med olika slags hälsoteman eller trivselteman. En annan intervjuperson som berättar att de är uppstart av mer främjandearbete, arbetar för att deras skola ska använda sig av helhetslösningar i form av metodpaket man köper in, med material till lärarna med olika livsstils-och hälsoteman och med föreläsningar för föräldrar som ett led i att arbeta mer hälsofrämjande. Majoriteten av intervjupersonerna har gått kurs i Mental Health First Aid (MHFA), första hjälpen till psykisk hälsa, som de förmedlar vidare till skolans personal. En annan av de intervjupersoner som menar att man är i uppstart av mycket, förklarar att det dessutom är på gång att utbilda eleverna i motsvarande kurs anpassat för ungdomar.

En intervjuperson menar att de har en god struktur för det förebyggande och främjande arbetet, med en årsplanering för olika främjande insatser, bland annat med föreläsningar för eleverna av kuratorn eller av socialpedagogerna, som de har som extra resurs till elevhälsan på skolan, utöver kuratorerna. Föreläsningarna kan dels handla om sömn, stressreduktion eller mobbning och sociala medier.

Kurser, externa föreläsare eller metodpaket för att arbeta främjande, är insatser som kan förstås i ljuset av vad Goffman (1959/2009) beskriver som dramatiskt förverkligande. En stor del av kuratorernas arbete sker med individuellt stöd till elever. Detta kan antagas till stor del vara dolt för både publiken (bortsett från den enskilda eleven som mottar stödet) och för

regissören, cheferna. I sådana yrkesroller, såsom kuratorernas, kan det finnas ett behov av att förstärka, förtydliga eller således dramatisera för att synliggöra en del av vad hen gör i sitt arbete. Att dramatisera uppgifter kan dock vara komplicerat och ta för mycket tid för roller som är diffusa, vilket ofta leder till att man antingen lägger sin energi på att utföra uppdragen för arbetet, eller på att dramatisera hur man jobbar (Goffman 1959/2009: 35-37).

Att göra synliga uppdrag såsom att erbjuda personalen eller eleverna kurser, föreläsningar mm kan vara ett sätt att dramatisera och förtydliga skolans hälsofrämjande arbete men också kuratorernas roll i detta. Utvecklandet av planer, årshjul och liknande, kan också tolkas som att synliggöra och dramatisera arbetet.

En intervjuperson har rollen av projektledare för en högstadielklass där de har ett samarbete med externa samhällsresurser, däribland socialtjänsten, i ett projekt där de arbetar med sociala medier, stress och studieteknik. Hen medverkar också i att utforma skolans olika temaveckor med bland annat hälsotema, och är också ute i klass och arbetar för att förbättra elevernas trivsel, vid behov. Ett par intervjupersoner lyfter att man har ett övergripande samarbete mellan kommunens skolor i alla årskurser för att arbeta främjande, men en av intervjupersonerna upplever inte att de kommer någonstans, de har svårt att hitta formerna för samarbete, och att det är oklart vad arbetet ska innehålla, det är 'flummigt'. Intervjupersonen uttrycker:

IP:” (...)1-20-perspektivet [ålder på ungdomarna] det pratar politikerna mycket om, men vad gör grundskolan, hur kan vi ta vid på gymnasiet...men där får vi liksom inga... svar, vi hade ett möte för ett par veckor sedan med nämndsordföranden och då lyfte jag hur tänker de...hur ser de på det, när kan vi börja jobba på detta, vi har ju ändå varit sammanslagen, sammanslagna nu i tre och ett halvt år...man märker liksom, man hittar inte de här formerna...

I: Det tar tid?

IP: Ja det gör det...och det...man hade behövt...och det är väldigt flummigt”

I ljuset av det dramaturgiska perspektivet framstår manus för samarbetet som oklart för de deltagande, och kanske också vem som bär rollen som regissör, vilket gör att det inte finns någon som ser till att pjäsens handling utvecklas (jfr Goffman 1959/2009: 89).

En intervjuperson framhåller att man försöker använda material från skolsköterskornas hälsosamtal, och urskilja gemensamma teman/problemområden för eleverna för att prata vidare om vid föräldramötena, kompletterat med forskning i temana, såsom sömn eller sociala medier. En annan intervjuperson förklarar att de har en form av hälsosamtal i grupp för första årskursen på gymnasiet, smågrupper av elever som diskuterar

trivsel, hur det kan vara att börja gymnasiet mm. Hen resonerar kring att föreläsningssituationer är sätt att nå alla elever, men att det inte är säkert att alla elever är koncentrerade och tar till sig det som sägs, utan det kan vara bättre med föreläsningar/diskussioner i mindre grupper då man får mer individkontakt. En annan kurator lyfter att just arbete på gruppnivå har flera goda bieffekter, såsom att eleverna kan stärka varandra och sig själva i diskussioner med varandra, utbyta goda idéer och erfarenheter, samt att det avlastar arbetsbördan på kuratorn i och med att efterfrågan på enskilda samtal kan minska. Detta skulle kunna förstås som att insatser på gruppnivå medför förebyggande aspekter gällande kuratorns egen arbetsbörda, det minskar risken för överbelastning och ökar chansen till en hanterbar arbetsmängd.

5.1.6 Att ”synas” – främjande insats eller kurativ egenskap?

På frågan om kuratorn anser att hen jobbar med att främja elevernas psykiska hälsa, och i så fall på vilket sätt, svarar fem av åtta intervjupersoner att de arbetar till störst, eller mycket stor del av sin arbetstid med enskilda samtal som de resonerar kan vara främjande, förebyggande eller åtgärdande. Det kan främja hälsa att ibland bara få komma och prata någon gång, det kan räcka för att känna sig avlastade. En kurator menar att arbetet handlar mycket om rådgivning och vägledning, hen lägger inte så stor tid till enskilda samtal inne på kuratorskontoret men försöker nå eleverna i andra sammanhang, t.ex. ute i verksamheten, de gemensamma utrymmena. Att bygga relationer och finnas nära eleverna anser hen är viktigt, och att anpassa arbetet efter elevernas behov.

I sitt arbete med enskilda elever, kan man tolka att interaktionen mellan elev och kurator i den enskilda samtalssituationen blir ett teamframträdande, där eleven kliver ur rollen som publik och blir medaktör till kuratorn. Framträdandet görs för att gemensamt spela en roll och definiera en situation. Samtalet sker inte inför någon publik just under situationen, men det behöver inte innebära att det är en interaktion i scenens bakre region.

Publiken måste inte alltid finnas på plats fysiskt vid ett framträdande, i vissa lägen är känslan av att det finns en publik där, som man spelar sitt framträdande inför, nog för att säga att ett agerande är ett framträdande. Det kan ske i form av att man betar sig enligt samhällsnormer som om man vore betraktad, eller att man upprätthåller vissa beteenden för hur saker ’ska gå till’ även om ingen är där för att kontrollera det (Goffman 1959/2009:76-77).

Flera kuratorer pratar om att vara synlig ute bland eleverna, antingen i den gemensamma skolmiljön eller att synas vid olika föreläsningar kuratorn är ute och gör i klasserna.

“IP: Det är viktigare att de har sett en, och de som, det är lättare, man blir mer lättillgänglig, sen så har jag ju mitt mobilnummer på alla dörrar här utanför på olika vis, så man kan skicka sms till mig...det är nånting de äldre absolut gillar.”

Synliggörandet av kuratorn i verksamheten är ett genomgående tema hos majoriteten av intervjupersonerna och syftet är, likt visat i citatet ovan, att man blir tillgänglig för eleverna, att de vet vem man är och kan söka kontakt vid behov. Ämnet relateras till i flera av intervjuens svar, såsom i samband med hur man kan nå ut till alla elever med främjande insatser, då två intervjupersoner menar att en möjlighet att nå alla elever är att vara ute i verksamheten eller i klasserna och synas, så att eleverna vet till vem de kan vända sig om de behöver hjälp.

Goffman (1959/2009) menar att en social fasad kan skapa stereotypa förväntningar, vilket gör att allt som görs inom en viss social fasad betyder något, får en mening utifrån den institutionaliserade fasaden. Vidare menar Goffman att individer dramatiserar det de gör, för att förmedla att det de gör är meningsfullt och tydligt. I sin yrkesroll tenderar man att betona, idealisera, de delar av yrket som ligger i linje med hur man vill att yrkesrollen ska uppfattas, vilka delar som anses betydelsefulla för det passande intrycket, och man döljer andra delar (Goffman 1959/2009: 33, 35, 39).

Att kuratorn 'syns' ute i verksamheten framstår som ett vedertaget bra och viktigt arbete för kuratorerna, och ett sätt att arbeta främjande. Att synas som vuxen på skolan kan tänkas vara trygghetsskapande för eleverna, vilket kan främja hälsa, men kuratorns kompetens tycks förväntas innehålla viktiga egenskaper i sig, i bemärkelsen att det inte framgår varför just kuratorns kunskap och kompetens skulle vara viktig i sammanhanget. Kopplingen till främjande, hälsostärkande arbete är därmed inte tydlig, utan faller snarare inom ramen för att arbeta förebyggande, genom att stötta riskgrupper eller förhindra att risksituationer förvärras, genom att eleverna ska veta vem kuratorn är och kunna ta kontakt när de av någon anledning behöver stöd.

5.1.7 Faktorer som påverkar att arbeta främjande med generella insatser

Hälften av intervjupersonerna menar att möjligheten att nå ut till skolans alla elever med främjande arbete är avhängigt ett gott samarbete med lärarna och att ha legitimitet bland dem. Lärarna behöver tycka att elevhälsan är viktig, och vilja använda den. En intervjuperson menar att det hen skulle önska kunde förändras i deras skolas arbete för att kunna arbeta mer främjande och förebyggande är just lärarnas mottagande av föreslagna insatser från kuratorn. Hen menar att det är svårt att driva igenom insatser om inte lärarna är engagerade och ser vinsten av insatser. Intervjupersonen pratar om insatser som kräver lärarens deltagande i insatser, att insatser inte enbart ska genomföras av kuratorn eller övriga elevhälsan.

En intervjuperson uttrycker på liknande sätt att lärarna är viktiga för att nå ut till eleverna:

IP: ”Det försvårar ju, så (...) om vi ska dra igång det här ångesttemat som vi tänkte då, ja men vilka lärare ska vi fråga då (skratt) eller så för att nå ut till den klassen...så det kan jag väl tänka...annars så (...) alltså vi jobbar rätt så självgående, både före det här, omorganisationen, och har vi idéer och förslag så är ledningen alltid, nästan alltid positiva till det ska jag säga...så där har vi ju möjligheter...”

Lärarnas roll lyfts som viktig för att ha förtroende att skicka elever till kuratorn när det behövs, men också att de är viktiga för att främja hälsa och förebygga ohälsa i och med att de kan bygga en god och nära relation till sina elever och se hur de mår.

Samarbetet mellan lärare och kuratorer kan beaktas i ljuset av vad Goffman (1959/2009) benämner team, vilket betecknar flera individer som tillsammans gör en roll eller rutin. Ett exempel på ett team är yrkesgrupper på en arbetsplats. Teammedlemmarna präglas av ett ömsesidigt beroende till varandra, för att samarbeta och inför publiken skapa en situationsdefinition och ett gemensamt intryck av enighet. Exempelvis behöver lärare ha stöd från rektor, och inte kritiseras inför sina elever, för då tappar läraren förtroendet inför eleverna. Om man vill göra sitt framträdande på ett visst sätt, söker man därför ofta teammedlemmar som man litar på inte utmanar det givna sättet (Goffman 1959/2009:75-77, 83-84). I intervjusituationen kan citatet ovan, samarbetet med väl valda lärare, tolkas som ett sätt att trygga upp att man får stöd för det framträdande man ska göra inför publiken, eleverna som grupp.

Manus för pjäsen är skrivet på förhand, och regissören regisserar i enlighet med manus, sätter strukturen för framträdandet och korrigerar aktörerna i enlighet med manus (Goffman 1959/2009:89-92). Både aktörerna och publiken står i beroende av manuset,

Skollagen, läroplanerna, betygskriterierna som styr verksamheten. Det finns således små möjligheter för regissören, rektorn, att faktiskt förändra manuset. Om det, hypotetiskt, skulle vara till exempel betygskriterierna som gör eleverna stressade, har inte en enskild regissör mandat att förändra betygskriterierna.

I ett teamframträdande, som skolan som enhet kan vara en scen för mellan lärare och kuratorer, handlar aktörerna i enlighet med teamets gemensamma definition av situationen, för att skydda och bibehålla denna definition (Goffman 1959/2009:80). Aktörerna, kuratorerna, kan då tolkas söka sätt att bibehålla den gemensamma definitionen av pjäsen genom att lära eleverna hantera sin ångest.

Flera intervjupersoner lyfter att stora hinder för att arbeta främjande för skolans alla elever är tids- eller resursbrist, man hinner som kurator inte räkna till för eleverna, och akuta uppgifter tar upp tid för det främjande arbetet. Många elever har ett stort behov av att komma och prata enskilt och det behöver finnas tid för det. En kurator uttrycker att har man ansvar för över 400 elever, blir det nästan omöjligt att hinna arbeta främjande.

En annan intervjuperson relaterar problemet med tidsbrist med lärarnas mottagande av föreslagna insatser:

IP: "Och det är ju det jag menar det här att man inte har tid, det är ju så mycket sånt, förebyggande och främjande arbete och det psykosociala, som påverkas av att (...) ingen har tid, att man aldrig kan sitta ner, andas lite, hinna landa och bara, men gud, just det, det skulle vi ta upp, eller här är jag orolig, eller, vad tror du, det finns ju inte (...) Utan alla bara...springer"

Intervjupersonen resonerar vidare kring att man borde kunna samla tiden för personalen att kunna reflektera över sitt arbete, över elevernas behov. Att lärarna själva ser nyttan med att arbeta främjande och förebyggande, resonerar intervjupersonen är en nyckelfaktor för att kunna komma dit.

5.1.8 Systematiskt främjandearbete

Att utvärdera det främjande och förebyggande arbetet

Intervjupersonerna fick svara på frågor om hur de upptäcker elevernas behov i det främjande arbetet, hur de planerar och utvärderar insatser. Samtliga intervjupersoner svarar att de har enkäter för eleverna som benämns hälsoenkäter, trivselenkäter eller trygghetsenkäter. En av intervjupersonerna som arbetar i en organisering med central elevhälsa, förklarar att de får tillbaka resultaten från enkäterna och analyserar dem i centrala EHT, går igenom områden

som behöver arbetas vidare med och lärararbetslagen får också titta på det som behöver jobbas vidare med.

Tre intervjupersoner förklarar att skolan har en särskilt utsedd grupp som arbetar med likabehandlingsområden, denna grupp analyserar resultaten av trivselenkäten och reviderar skolans likabehandlingsplan/plan mot kränkande behandling och diskriminering, och väljer insatser, såsom att fokusera på att arbeta med insatser rörande en viss diskrimineringsgrund. Två av dessa tre intervjupersoner förklarar att enkäten också analyseras av EHT, den ena förklarar att den tas med till EHT om det finns särskilt negativa resultat i enkäten, för analys och planering av åtgärder.

Två intervjupersoner förklarar att man har konferenser där man går igenom alla elever i klasserna för att hitta elevernas behov och anpassa insatser. Ofta är det på individnivå men man kan också gå igenom läget i klassen. En av dessa två intervjupersoner svarar att man får reda på behoven från EHT, via klasskonferenser, eller av föräldrar eller eleverna själva, men att de inte arbetar så systematiskt med att upptäcka elevernas behov:

I: "(...) Gör ni någon statistik eller så för att upptäcka, och bestämma insatser?

IP: Nej vi jobbar nog inte med något sådant...

I: Ja...gör ni... många skolor har jag förstått gör en trygghetsenkät, eller trivselenkät eller...man kallar det lite olika, gör ni det?

IP: Ja det gör vi

I: Ja? Går ni igenom den på något sätt tillsammans på EHT eller ...?

IP: Nja inte EHT så mycket...men ja det händer...det beror lite på vilken rektor som tittar på sina områden så...men vi har, numera heter vi Likagrupp och där är det även (...) en lärarrepresentant från varje enhet nu då så, som är med i den här gruppen. Så nu jobbar vi mycket bredare, innan jobbade ju vi kuratorer med den så kallade likabehandlingsplanen och enkäterna och jag har ju varit med och jobbat fram de frågorna...då tillsammans med...de andra. Sen reviderar vi den och tittar lite så, så att vi...den görs varje år...och den följer vi upp...och så ser man lite vad man tycker man kan jobba med och så...sen har vi bestämt att vi ska jobba under ett läsår med varje diskrimineringsgrund...så nu har vi jobbat mycket med genus..."

Det framstår således som att man utvärderar elevernas trygghet och trivsel, vilket kan vara en del i elevens psykiska mående, men insatserna beslutas inte alltid utifrån det utan också utifrån vad man anser är viktigt och behövs på skolan, till exempel har en skola centrala mål som kommer från organisationens ledning, nedskrivet i en plan för elevhälsans årliga arbete:

IP: "(...) det brukar ju vara (...) ibland har det valts ut centralt, det här är de områdena man ska jobba med..."

I: Mål...eller?

IP: Ja precis målområden....så innan hade vi tre centrala mål som kom uppifrån då med närvaro, studiero....och trygghet tror jag det var....sen hade vi ett lokalt mål om relations....skapande (...) det har förändrats lite fram och tillbaka”

(...)

I: Och hur kommer ni fram till de...fokusområdena?

IP: det är ju lite ifrån enkäterna och lite ifrån vad vi ser

I: Ja...? Erfarenhetsmässigt liksom..?

IP: Ja, eftersom vi är en så liten skola så får man också ganska bra koll på vad som händer och vad vi behöver hantera”

Detta citat visar också hur skolans ledning kan tolkas ha rollen som regissör, som regisserar aktörernas framträdande i pjäsen (Goffman 1959/2009:89). Tre centrala mål och ett lokalt utifrån elevernas behov, skulle kunna förstås som att det är regissörens mandat utifrån det manus hen tolkar och förhålla sig till, som blir viktigare framför vad eleverna som publik behöver, vilket går att förstå i ljuset av att det finns ett manus som pjäsen måste spelas efter, oavsett aktörernas eller publikens åsikter.

Den sociala gruppen aktören befinner sig i, medför att individen måste upprätthålla normerna för gruppen, det agerande som sker ska vara förenligt med gruppens eller positionens ändamål. Beteenden i yrkesrollen sker i överensstämmelse med de normer som finns för hur de ska ske, det som krävs av allmänheten för just den yrkesrollen (Goffman 1959/2009:71-72). Aktörerna rättar sig således efter de normer som finns för yrkesrollen, eller efter regissörens regisserande.

Två intervjupersoner svarar att de temaveckor och projekt som gjorts på deras skolor rörande hälsa och trivsel beslutats av rektor som tyckt att det behövs, eller att det är återkommande teman som gjorts i flera år. De utvärderas inte så strukturerat men man försöker uppmärksamma vad eleverna tycker varit bra eller mindre bra. Likaså har frånvaroinsatserna beslutats för att frånvaron är för hög bland eleverna, och man vill skapa en likvärdighet i hur man behandlar frånvaro. Drogtestinsatserna är införda pga. oro för droganvändande bland ungdomarna, samt utgörs av en metod man tagit efter från andra skolor. En intervjuperson menar att man ofta kommer fram till insatser på EHT, och det som fungerat bra på en skola sprids lätt till en annan. Hälsoenkäten de har kan ge en bild av elevernas mående och om det förändrats, men utöver det får man information om elevernas mående i olika sorters elevkontakter, information från forskning och föreläsningar, och också vilka behov som framkommer att unga har, i media och samhällsdebatten.

Också här, är regissören viktig i att besluta vad som behövs göras av aktörerna för att pjäsen ska fortsätta kunna spelas. Eleverna, publiken som grupp betraktad, är inte en passiv komponent i pjäsen, deras respons utifrån aktörens agerande och intrycksstyrning, bildar tillsammans med aktören definitionen av situationen (Goffman 1959/2009:18, 89). Man utvärderar inte strukturerat, men vill trots det fånga upp publikens, elevernas reaktioner.

Samtliga intervjupersoner menar att behoven hos eleverna upptäcks i och med elevkontakten, i enskilda samtal, i korridoren eller vad man hör av lärarna. Strax över hälften av intervjupersonerna är överens om att man får till sig behov hos eleverna från forskning som presenteras exempelvis på olika konferenser, rapporter från till exempel Folkhälsomyndigheten eller kommunens enkäter. En intervjuperson, som känt att elevernas mående främst avseende stress och livsstil försämrats markant, ville förankra sin upplevelse genom att ta kontakt med externa samarbetspartners såsom socialtjänsten och Barn-och ungdomspsykiatri, som bekräftade att de hade samma uppfattning.

Att utvärdera det egna arbetet

Att utvärdera arbetet som kurator framstår inte som något prioriterat i arbetet. En del skriver verksamhetsberättelse utifrån chefens önskemål, rörande mål de haft för året och planering inför nästa. Insatser däri, kan till exempel vara att vara mer ute i klass. En kurators svar på frågan om utvärdering ser ut som följer:

”I; Mm...eh...utvärderar du ditt arbete på nåt sätt? Tänker...en del gör ju till exempel nån typ av verksamhetsberättelse i slutet av sitt...läsåår...

IP: Nu ska vi göra det, vi har fått en ny chef, och nu vill hon...att vi ska göra det..

(...)

IP: För vi kör ju inga...det här med att vi inte journalför, vi har ju ingen statisti- jag för ju inte nån statistik över hur många besök jag har och vad samtalen handlar om och så....”

Utvärdering i formell mening med statistik, är således inte något som denna kurator gör, det säger heller ingen annan av intervjupersonerna att de gör. Däremot sker mer informell utvärdering, till exempel genom att få feedback från andra:

IP: ”:.....utvärderar, ja man utvärderar väl de elevärenden man är inne i, hur det går...men inte just mina metoder eller liksom...sätt att jobba..

I: Nej?

IP: Mh...jag har nog inget material att göra det med...eller så...men det är klart man speglar sig lite i de andra som man jobbar med, jag tänker som nu vi var ute i en klass här – och man får tillbaka från rektorn att det här blev ju jättebra, vilka diskussioner så bra liksom!”

Att spegla sig i andra, eller att få feedback, ansågs vara ett sätt att utvärdera sitt arbete.Handledning av extern handledare var också vanligt bland kuratorerna, förutom någon enstaka intervjuperson hade alla kuratorer tillgång till regelbunden handledning. En av kuratorerna lyfter fram att handledning blir ett sätt att utvärdera sitt arbete.

Tolkat ur det dramaturgiska perspektivet kan feedbacken som sker mellan aktörerna tolkas som något som sker bakom kulisserna på skolans scen, i de bakre regionerna. I dessa regioner kan aktörerna dels kritisera vad som skett under framträdandet, det intryck som skapats i scenens främre regioner, inför publiken. Dels är det också en plats där nästa framträdande förbereds, man planerar hur intrycken man ska framträda med nästa gång ska konstrueras, och teamet diskuterar sina framträdanden och korrigerar det som behövs (Goffman 1959/2009:101-102).

I skolans pjäs samarbetar individer på samma statusnivå, vilket tolkas som kuratorn och de andra i elevhälsoteamet, för att bibehålla den skapade definitionen av situationen, hålla sig till pjäsens manus. Definitionen bibehålls gentemot individerna i andra statusgrupper, vilket i skolans värld tolkad utgörs av publiken, eleverna som grupp. I ett större team behöver man handla i enlighet med teamets gemensamma definition av situationen, och agera lojalt mot denna. Diskussioner utanför den öppna scenen kan hållas mellan team-medlemmarna, men teamets linje och riktning måste hållas enig för att skydda teamets definition av situationen (Goffman 1959/2009:75-80).

Kuratorns arbetssituation kan ur det dramaturgiska perspektivet ses som ett teamframträdande med flera medlemmar, främst i samarbete med EHT men i vissa fall även med lärarna. Som kurator spelar man en roll i pjäsen tillsammans med teamet, och därför finns det inte något egentligt behov av att utvärdera sitt framträdande på egen hand, utan de andra aktörerna.

5.1.9 Sammanfattning avsnitt I

Första frågeställningen för studien berörde systematiskt främjande av psykisk hälsa för skolans elever. Psykisk hälsa beskrevs som att kunna hantera sitt mående, liv och skolsituation, vilket tolkats som ett sätt att låta pjäsen fortgå (jfr Goffman 1959/2009:28-29).

Något som varit tydligt i svaren är att begreppen främjande respektive förebyggande inte är gemensamt definierade av intervjupersonerna, vilket tyder på ett, för dem, otydligt manus (jfr Goffman 1959/2009:89). Skolorna har olika insatser i det övergripande främjande arbetet, vilka tolkas som dramatiskt förverkligande (jfr Goffman 1959/2009:35-37) av det många gånger dolda elevhälsoarbetet, som bland annat utgörs av kuratorernas enskilda samtal med elever. Frånvarohantering och drogtestar var andra insatser, vilka delvis kan betraktas som disciplinära åtgärder, tolkade som ett sätt att få pjäsen att fortgå enligt manus, att upptäcka, hjälpa, förändra, korrigera de(t) som inte fungerar. Att systematiskt upptäcka behov och utvärdera insatser, görs i begränsad omfattning. Enkäter samlas in, men de ligger inte alltid till grund för insatser. Formell utvärdering görs inte av kuratorernas arbete, utan primärt sker det via feedback från andra vilket tolkas bero på att pjäsen utspelas i samarbete med andra, och enskild utvärdering blir därför mindre viktig (jfr Goffman 1959/2009:75-80).

5.2 Avsnitt II, Kurators roll i EHT

5.2.1 Kurators kompetens – socionom som norm?

Samtliga intervjupersoner hade yrkeslivserfarenhet, en hade ca ett års erfarenhet men majoriteten betydligt längre, ända upp till närmare tjugo års erfarenhet som kurator. Det som var tydligt i mina intervjuer, var att kuratorerna utan socionomutbildning (som var beteendevetare, socialpedagog eller lärare i botten) tillade att de hade utbildningar i psykologi, socialpsykologi eller socialrätt, och några hänvisar till att de arbetat med socialt arbete såsom på behandlingshem eller socialtjänst tidigare, som för att understryka att de hade rätt kompetens. Aspekten om utbildning för skolkuratorerna är inte något jag har tagit upp i mitt syfte med studien, och intervjusituationen i sig är inte föremålet för analysen, utan istället tolkas det som sägs - men jag väljer ändå att analysera hur intervjupersonerna svarat i relation till mig som intervjuare, eftersom jag bedömer att det tillför en intressant aspekt av kuratorsrollen i ljuset av det dramaturgiska perspektivet.

Goffmans (1959/2009) beskrivning av intrycksstyrning blir aktuellt för att förstå kuratorernas beskrivning av sin kompetens/utbildning. Genom att medvetet eller omedvetet påverka hur situationen definieras, kan definitionen styras i den riktning som aktören önskar (Goffman 1959/2009:11, 13). Ett intressant exempel där jag som intervjuare tydligt blev styrd utan att hinna reflektera över situationen syns i följande citat:

IP: ”jag gick den här utbildning mot pedagogik med inriktning mot missbruksvård i A kommun

I: Mm,

IP: ...på den tiden fanns inte socionomutbildning i A kommun

I: Nej

IP: Sen har jag läst socialpsykologi..., och jag har läst socialrätt också..

I: Mm...lite motsvarande socionom där då?

IP: Jaa, jag har jobbat inom socialtjänsten också i nåt år så”

Här blev jag som intervjuare påverkad att se intervjupersonen menade att kompetensen hen hade var likvärdig socionom, så påverkad att jag själv föreslog att hens utbildning motsvarade socionom, utan att intervjupersonen själv sagt detta. Kanske har denna framställning att göra med att skolkuratorer vanligtvis är socionomer (Akademikerförbundet SSR 2019), eller att man vill förtydliga att man har rätt kompetens, enligt förarbetena juridisk, samhälls- och beteendevetenskaplig utbildning (prop. 2001/02:14, s.32). Om man får tillträde till en social krets, som kuratorsyrket kan anses vara, är man som observatör (här intervjuare) mån om att uttrycka sig positivt och ge ett positivt intryck till informatören (Goffman 1959/2009:17). Denna aspekt kan ge förståelse för varför jag som intervjuare bekräftade de uttryck som informanten förde över, att den kompetens de hade var likvärdig socionom. Något som jag, utifrån egen förförståelse, också ser som den ’vanliga’, legitima kompetensen för skolkuratorer.

Profession som begrepp är kopplat till vem som betraktas ha den högsta kunskapen om ett område, som bestämmer vilka teoretiska principer som betraktas som viktigast för det praktiska arbetet (Brante 2013:4). Yrkesutbildningar har ett bestämt antal år för att leda fram till en examen, oavsett om det skulle gå att genomföra samma utbildning på kortare tid. Längden på en utbildning kan bestämmas eller påverkas av universiteten, branschorganisationer eller andra kompetensorgan, för att ha monopol på ett visst yrke, men också bestäms tidsaspekten för att förmedla att individerna genomgår en personlig förändring under denna tid och blir en professionell yrkesperson, inte längre en ’vanlig’ människa. Att utge sig för att ha ett visst yrke och sedan visa sig inte ha den korrekta yrkesutbildningen, kan inför publiken framstå som ett stort brott mot äktheten, aktören blir en bedragare. I vissa roller är de formella kraven vagare, och då är det också svårare att avgöra om någon är en bedragare (Goffman 1959/2009:48, 59).

Att intervjupersonerna som inte är socionomer så tydligt förklarar sina andra kompetenser utöver sin grundutbildning, skulle kunna förstås som ett sätt att använda ett

manér för att ta kontrollen över situationen och understryka att deras kompetens är adekvat och korrekt för arbetet (jfr Goffman 1959/2009:30-31). Att förklara sin kompetens kan också vara att hävda sin legitimitet, dvs att man har det som betraktas som värdefullt inom organisationen, och att man har en professionell legitimitet, att man av omgivningen uppfattas ha expertkunskap och kompetens för yrket (Isaksson 2016:21).

5.2.2 Kuratorns uppdrag - psykosocialt arbete i skolan

Vad psykosocialt arbete i skolan innebär, förklarade två intervjupersoner som att det är ett helhetsperspektiv på eleven och dennes problem. Den ena menade att det psykosociala arbetet har fokus på elevens sociala situation, med helhetsperspektiv på att det kan vara både den sociala situationen hemma och i skolan som kan påverka. Den andra menade att det kan handla om att hjälpa elever som har diffusa problemsituationer och utröna vilken hjälp som kan passa just den eleven:

IP: “(..) elever som är lite diffusa, som vi inte riktigt får kläm på, vi har inte fått någon överlämning från grundskolan, det blir lite mitt...där tänker nog rektorerna lite psykosocialt...detektivarbete, lite så....kan du kalla henne för att se vad....vad är det som gör att lärarna undrar...vem är den här eleven liksom, hur ska vi kunna hjälpa”

Likt att 'synas' som kurator (se 5.1.6) går det att tolka att här också finns förväntade kurativa egenskaper, där kuratorn förväntas kunna se och förstå, det ingen annan har förstått. Draget parallellt till frågan, *hur tror du det hade påverkat elevernas psykiska hälsa om inte kuratorn fanns?* svarar nästan hälften i termer av helhetsperspektiv. Flera talar om att ge bredare perspektiv på problemskapande processer kring elever, såsom de sociala relationerna hemma och i skolan, och sådana perspektiv hade tappats bort om kuratorn inte fanns. En intervjuperson menar att man är lite av en frizon för eleverna, utan samma prestationskrav, och man kan utifrån det få information om eleverna som andra inte får.

Tre intervjupersoner menade att det psykosociala arbetet i skolan handlar om att arbeta för trygghet och trivsel för eleverna i skolan. En av dessa menade att det psykosociala arbetet både är att arbeta med helhet och trygghet och dessutom att arbeta för skolans image:

IP: “Ja (...) helheten. Att det ska vara en atmosfär här på skolan som är..trygg och (...) att man ska...liksom jobba för skolans....sådär image eller vad man ska säga

I: Mm?

IP: Sådär har vi det här, och det här ska gälla här liksom och...alla ska känna sig trygga här och alla ska veta vart man ska...vad som gäller, och vart man ska vända sig och sådär...så att det inte ska vara en otrygg miljö där man inte vågar röra sig liksom”

I ljuset av det dramaturgiska perspektivet, kan citatet förstås som att kuratorn beskriver skolans sceniska aspekter, inramningen med dess tecken och symboler som uttrycker den del av fasaden som enligt aktörerna hör till scenen (Goffman 1959/2009: 29, 30). Uttryck som ”image”, ”detta ska gälla här”, kan tolkas som sådana symboler eller tecken i inramningen.

När aktören framträder inför publiken på scenen, inbegriper det att aktören upprätthåller olika normer. Dels normer för hur hen ska behandla sin publik, t.ex. med artighet, och dels normer för uppförandet inför publiken även när aktören inte direkt pratar med dem, utan bara syns eller hörs inför dem. I sociala inrättningar, såsom till exempel en arbetsplats, råder anständighetsnormer, som kan vara moraliska eller instrumentella. De moraliska anständighetsnormerna handlar om att man exempelvis ska bete sig på ett sätt som inte stör andra, man pratar om saker på ett sätt som passar sig osv. De instrumentella har istället inget sådant syfte, utan de utgörs av bestämda plikter och skyldigheter för arbetet som en chef kan ställa som krav (Goffman 1959/2009:97-99).

Intervjupersonen uttrycker att vissa förhållningssätt ska råda på skolan, en viss miljö ska råda och att kuratorn arbetar för detta. Det kan tolkas som att förhållningssätten fungerar som normer för hur skolan ska vara, hur publiken ska uppfatta den - känna sig trygga, veta vad som gäller, och att skolans personal ska arbeta för att understödja denna image.

För teamet är det, enligt det dramaturgiska perspektivet, av största vikt att deras definition av situationen bibehålls och uttrycket som framställs på scenen hålls i linje med definitionen av situationen. Destruktiv information, omständigheter i framträdandet som skulle kunna skada den gemensamma definitionen om publiken fick reda på det, behöver kontrolleras och döljas (Goffman 1959/2009:126).

Vidare svar på frågan om hur det hade påverkat elevernas psykiska hälsa om kuratorn inte fanns, är en av intervjupersonerna som menar att kuratorn är en symbol för att man kan må dåligt och hjälp finns att få, begreppet symbol blir något som också faller i linje med vad jag beskrivit som förväntade kurativa egenskaper:

IP: “det blir ju också liksom en väldigt tydlig symbol för att man kan ha det tufft, och man kan må dåligt, och då...då finns det nån där (...) Då finns det hjälp man kan få, det finns...så...alltså så som det är ute...alltså i samhället på nåt sätt...att man lär sig det, att det finns i skolan, att det finns socialarbetare eller så, som man kan vända sig till, och få stöd och så”

Hen förklarar att detta också normaliserar att man kan må dåligt, att det är en vanlig känsla och inte något anmärkningsvärt stort att vända sig till kuratorn. En annan intervjuperson förklarar på liknande sätt att kuratorn är en viktig relationsskapande person och trygg vuxen på skolan, som dessutom kan bistå i hjälp och råd om samhälls- eller juridiska frågor, och vet vart i samhället man kan få hjälp.

Framställandet av kuratorns roll som en relationsskapande och trygg vuxen kan förstås som den del i den personliga fasaden som benämns uppträdande. Uppträdandet, den sociala statusen hos aktören, kuratorn som relationsskapande person på skolan, och hans manér, att vara en trygg vuxen som erbjuder hjälp (Goffman 1959/2009:30-31).

Som aktör är ens beteende också socialiserat, i bemärkelsen att man agerar ut rollen inför publiken på ett sätt som man känner till överensstämmer med goda samhällsvärden, man idealiserar och ger uttryck åt de värden som är normativt, vedertaget goda (Goffman 1959/2009:39). Begrepp som relationsskapande, rådgivande, trygg vuxen, kan antas vara rådande samhällsvärden som är eftersträvansvärda. Att intervjupersonerna ger uttryck för dessa värden och betonar dessa delar ur framträdandet, kan tolkas uttrycka vad intervjupersonerna betraktar som viktiga kurativa egenskaper.

Vidare förklarar en intervjuperson att hen inte vet vart eleverna med behov skulle ha tagit vägen, om inte kuratorn fanns, och tänker att kanske skulle självmordsfrekvensen bland unga ha ökat. Två intervjupersoner menar att om kuratorn inte hade funnits, och behovet ändå funnits kvar, hade problemet hamnat på någon annan, kanske med en annan kompetens på skolan. Den ena intervjupersonen resonerar vidare att då kanske den 'andre' som fått hantera problemen, varit någon som inte kunde erbjuda samma kunskaper som finns i kuratorns roll, dels kunskap i frågor rörande samhället och hjälp som finns att få, dels att samtal med kuratorn kan förhindra att man behöver gå till någon annan instans för behandling. Om inte kuratorn funnits, hade det varit mer tur eller otur om man funnit den där personen som kunde ge stöd.

5.2.3 Kuratorn som elevens företrädare

Majoriteten, sex av åtta intervjupersoner, svarar på frågan om kuratorns roll i EHT att den syftar till att synliggöra och förmedla elevens perspektiv, en sjunde intervjuperson uttrycker det annorlunda men menade att kuratorn kan se andra orsaker till problem än pedagogerna,

t.ex. sociala problem, problem hemma mm. Två intervjupersoner ger extra eftertryck åt elevens perspektiv genom att säga att de står på elevens sida:

IP: "Jag tror det jag bidrar med är lite (...) elevernas perspektiv (..) stå på elevernas sida (...) för det är väldigt lätt att man fastnar i (..) de ska följa reglerna, de ska göra som vi säger, och de ska (...) anpassa sig efter skolan (...) och så tappar man perspektivet – ja men om de försöker och inte lyckas så himla bra, då kanske det inte handlar om att man inte vill".

Citatet kan tolkas som att aktören gör motstånd mot att disciplinera och forma eleverna så de kan hantera sina problem och 'fungerar' i skolans pjäs. En annan intervjuperson menar i likhet med detta, att man som ensam i yrkesrollen är mindre benägen att försvara organisationen, utan man företräder alltid elevens perspektiv och kan belysa problem i skolans organisation och lärsituationen på ett annat sätt än lärare och rektor. Intervjupersonerna framstår som att de ställer sig utanför skolvärldens normer för hur eleverna ska bete sig, betraktas, och hanteras. Ett annat exempel på vad som kan tolkas som ett motstånd mot hur eleverna hanteras i skolan är en intervjuperson som lyfter att skolan som system idag har problem inbyggda:

IP: "(...) man stöper alla mer, alla måste vara mer lika, fast de är så olika, sen är det ju, vill vi ju ha olika människor efter skolan ju (...) sen är det ju också då att...ramen har...det stödet som de kanske behöver...för tonåringar, om man tittar, som du tänker på högstadiet och gymnasiet så är ju de...i nånting, deras hjärna befinner sig ju nån helt annanstans, det är ju så mycket viktigare att vara som alla andra, eller att göra rätt, skapa sin identitet, det är ju jättemycket saker som tar kraft i det...eh...så då blir det ju än svårare att man ska lik...rikta...så att det...ja jag tycker hela skolan...s form gör det svårare"

Skolan som likformar eleverna, behandlar alla lika och förväntar sig att de ska vara lika trots deras olika behov, är enligt denna intervjuperson något som gör att det inte finns rätt förutsättningar för att arbeta för att främja psykisk hälsa. Dessa båda citat och resonemang framstår som en paradox, ett motsägelseförhållande, till avsnitt I:s resonemang kring att hantera eleverna så de stannar i pjäsen, och att eleverna ska hantera sitt mående. Dessa intervjupersoner representerar ett eget förhållningssätt där de ser bortom fokus att låta pjäsen fortgå och att alla ska anpassa sig efter manus och den gemensamma definitionen av skolan, och istället ta hänsyn till individers olika behov.

Att både befinna sig i skolans pjäs, och vara en del i att se till att pjäsen fortgår, men samtidigt utgå från det psykosociala perspektivets utgångspunkt, med helhetsperspektiv och medvetandegörande av sociala processer kring elever, blir vad som skulle kunna kallas

kuratorns *dubbla yrkeslogiker*, att vara en del i, och agera efter, ett system som är uppbyggt på ett visst sätt, och samtidigt ha ett uppdrag, ett manus för sin yrkesroll som inte fullständigt stämmer överens med pjäsens gemensamma manus.

5.2.4 Arbetslivserfarenhet ger tydlighet

Samtliga åtta intervjupersoner i intervjun fick frågan om de upplevde yrkesrollen som kurator tydlig, vilket alla svarade att de gjorde, men hälften förklarar att de fått utforma sin egen arbetsbeskrivning. Yrkeslivserfarenhet av arbetet som kurator används som ett genomgående skäl till att göra rollen tydlig för dem. En kurator förklarar att hen har varit med och byggt upp hela elevhälsoteamet. Flera menar att trygghet i sig själv är viktigt, och en menar att man har en frihet i rollen som kurator, att utforma tjänsten.

Att få utforma sin egen arbetsbeskrivning kan uppfattas som att organisationen inte har någon utformad plan för kuratorns arbete, vilket gör det intressant att höra att de ändå upplever rollen som tydlig. De förlitar sig till att de har arbetat som kuratorer länge och en uttrycker att det har varit en stor trygghet att komma till en redan upparbetad roll:

IP: “Jag tror att man måste ha ett eget tänk i detta, alltså man måste ha, jag själv måste vara lite klar över, och få hjälp med det, för det är inte lätt (...) men jag tänker vi har handledning och man har kollegor....sen kommer jag till en tjänst här på X-skolan...när jag kom så hade det varit mycket skiften....

I: ja? På tjänsten?

IP: Så det var mycket...men innan dess! Så hade man haft två, som jobbat i två omgångar väldigt länge...

I: Så det var ett upparbetat system?

IP: Det var ändå, jag kände ändå att det var upparbetat och det var mycket positivt, jag fick mycket...alltså...kuratorns roll här är väldigt....positiv...”

När man träder in i en social roll som är etablerad sedan tidigare, vilket intervjupersonen i citatet ovan gjorde, finns ofta redan en etablerad fasad för rollen. Fasaden innebär en del av framträdandet som är fast eller standardmässigt och har till funktion att definiera situationen för publiken. En del av fasaden är uppträdandet, som är uttryck som förmedlar vilken social status aktören, i vårt fall kuratorn, har (Goffman 1959/2009:28-31, 33). Kuratorn upplevde att hennes yrkesstatus på skolan var positiv, och med en given plats, en upparbetad roll.

Ett gemensamt drag från åtminstone hälften av intervjupersonerna är dessutom att stöd från kuratorskollegor är viktigt för att göra rollen tydlig, antingen genom kuratorsnätverket i den kommun man arbetar, eller genom kuratorsnätverk man möter nationellt, på utbildningar eller på kuratorskonferenser.

5.2.5 Användning av kurators roll och kompetens i EHT

Samtliga intervjupersoner menade att de olika kompetenserna i EHT är viktiga för att bidra med olika perspektiv, man ser olika problem och möjligheter utifrån sina olika kunskaper och kan tillsammans skapa en helhet. Samtidigt lyfter en av intervjupersonerna att det varit en kamp mellan kuratorerna och skolsköterskorna om det psykosociala uppdraget i bemärkelsen stödsamtal till eleverna. Hen menar att har eleven inga medicinska problem ska samtalen slussas vidare till kurator, men inte alla skolsköterskor vill 'släppa' eleven. De befinner sig ibland i gränsland då eleven kanske söker skolsköterskan för att hen har huvudvärk eller magvärk, vilket senare visar sig vara psykosomatiska symptom. I vissa fall har rektor fått gå in och fatta beslut om vem som ska fortsätta att träffa eleven. Intervjupersonen menar att om skolsköterskan har samtal som borde hållas av kurator, kan det bli fel i exempelvis socialtjänstkontakter, om eleven visar sig behöva det senare.

I detta fall, där rektor fått gå in och fatta beslut om vem som ska göra vad, kan det förstås som att det har föregåtts av diskussioner mellan personalen (skolsköterskan och kuratorn) eller mellan andra medlemmar i elevhälsoteamet. Detta kan förstås som iscensättningsjargong i scenens bakre regioner, vilket innebär att teamet diskuterar problem i regin och hur framträdandet fungerat, eller inte fungerat (Goffman 1959/2009:155-156).

Att vissa arbetsuppgifter inte har en tydlig utförare och ibland leder till "kamp", kan också relateras till tidigare resonemang (5.2.1) kring kurators legitimitetsanspråk i verksamheten (jfr Isaksson 2016:21). Legitimitetsanspråket framstår nödvändigt i förhållande till skolsköterskan, kollegan i EHT, men också inför rektor, när man ska komma överens om, eller besluta kring, vem som gör vad i förhållande till eleverna.

Ett par intervjupersoner menar att kuratorn ibland kan få arbetsuppgifter som inte borde ligga på kuratorn, utan på lärarna. En av dessa menar att man får vara uppmärksam så man inte råkar ta på sig för mycket, samtidigt så behöver ibland saker bara bli gjorda utifrån trycket från verksamheten, och då kan man behöva göra saker som egentligen kanske inte borde ligga på kuratorn, för att verksamheten kräver det.

Att verksamheten kräver det, kan utifrån det dramaturgiska perspektivet förstås som att pjäsen måste fortgå i enlighet med regissörens regisserande och teamets gemensamma definition av situationen, för att det tillfredsställande intrycket från teamet inför publiken ska kunna bevaras (Goffman 1959/2009: 74, 89). Ur svaren framgår skulle det således kunna förstås som att problem som uppstått måste hanteras genom att de olika teammedlemmarna får framträda på ett annat sätt än de brukar, ta andra uppgifter, för att pjäsen ska kunna fortgå.

Tre intervjupersoner menar att samarbete med kollegor i EHT, samarbete med lärare och rektor är viktigt för att se till att kompetensen som kurator används, och för att göra rollen tydlig. En intervjuperson uttrycker att det är viktigt att rektorn ser nyttan av kurator och vill att kompetensen används. Likaså säger tre intervjupersoner att EHT förstår och använder kompetensen bra, men att lärarna kan ha svårt att förstå kurators roll.Handledning, som de flesta intervjupersonerna regelbundet går på, lyfts av två intervjupersoner som viktigt för att göra kuratorsrollen tydlig.

En intervjuperson förklarar att i EHT har andra yrkesroller ett tydligare uppdrag, hen förklarar att skolsköterskorna har uppgift att genomföra hälsosamtalen, vilket de själva tycker avgränsar deras arbetsuppgifter och tydliggör det. Kuratorerna däremot har ”bara” det främjande och förebyggande uppdraget, vilket inte är tydligt hur det ska gå till. Intervjupersonen menar att man kanske skulle behöva någon form av långsiktig plan för det främjande och förebyggande arbetet, och att det skulle behöva beslutas ”uppifrån” om vad kuratorerna och de andra i elevhälsan ska fokusera på och när.

Rektorn behöver, enligt intervjupersonerna, se nyttan av kuratorn och hens arbete. Utifrån rektorn tolkad som innehavare av rollen som regissör, går det att förstå varför det är så viktigt för intervjupersonerna att hen ser nyttan med kuratorn. Regissören utdelar och fördelar rollinnehavare och rollernas innehåll i pjäsen, och engagerar rollinnehavarna, här kuratorerna och de andra EHT-medlemmarna, för att pjäsen ska fortgå. Beroende på regissörens bemötande gentemot rollinnehavaren, vad hen belönar och vad hen korrigerar påverkar rollinnehavarnas/teammedlemmarnas uppfattning om sin regissör. Ställs krav på medlemmarna för hur de ska agera på scenen som inte är i överensstämmelse med hur de själva ser på det, skapas en klyfta gentemot regissören, ett främlingskap gentemot rektorn (Goffman 1959/2009: 90-91).

5.2.6 Kompetenserna i elevhälsan – tiden brister

På frågan om intervjupersonerna ansåg att deras elevhälsoteam hade tillräcklig kompetens för att bedriva främjande arbete med fokus på psykisk hälsa, svarar hälften att de tycker att de har det. En intervjuperson av dessa förklarar att kompetensen finns, men tiden brister:

IP: ”Jo, men kompetensen tror jag att den finns... jag tror att det är tiden... som är en brist ja... jag tänker att vi har en psykolog på 80% på hela B kommun, ända upp till gymnasiet...hon är ju rädd om sin tid, med alla utredningar som ska göras...jag är rädd om min tid (skratt) eh...jag har väldigt mycket i den också...med grundsärskolan också med massa utredningar som ska göras”

Både hen själv som kurator hinner inte arbeta främjande i den utsträckning som vore önskvärd, och också deras skolpsykolog har tidsbrist eftersom denne arbetar på kommunens alla skolor och har inte möjlighet att finnas med i varje skolas främjandearbete så mycket som det skulle behövas.

En annan intervjuperson menar också att just skolpsykologen, som de inte har tillgång till alls, saknas som kompetens i det främjande arbetet, utöver det anser hen att kompetensen som behövs för att arbeta främjande finns. Hen lyfter också att andra kompetenser/yrkesroller kan behövas för att arbeta främjande, exempelvis arbetsterapeuter skulle kunna bidra mycket, såsom med teknikstöd i skolan. På en annan skola saknas skolsköterska, och här svarar intervjupersonen att de bortsett från det har tillräcklig kompetens för att arbeta främjande.

En av intervjupersonerna menar att vissa skolor brottas med brist på kurator, eller har kurator på ’pappret’, som kanske ska vara där en viss tjänstgöringsprocent men som i praktiken sällan hinner finnas till för eleverna. Det kan relateras till vad Goffman (1959/2009) beskriver som att kringgå procedurregler, då man i en verksamhet för att kunna nå upp till sina mål behöver sätta åtsidan vissa delar i verksamheten men ändå vill ge bilden av att alla delar, idealen i verksamheten, fortfarande gäller (Goffman 1959/2009:47). Trots att man kanske inte har råd eller prioriterar att ha en kurator i tillräckligt stor grad, finns hen ändå på ’pappret’ för att visa att idealen i verksamheten gäller.

En annan intervjuperson menar att man inte kan ha tillräcklig kompetens, man behöver ständigt utvecklas. Deras elevhälsoteam har en baskompetens som de försöker uppdatera ständigt. MHFA (första hjälpen till psykisk hälsa) har varit en viktig del i deras kompetensutveckling. Ytterligare en annan intervjuperson förklarar att hen själv försöker kompetensutveckla personalen genom att vid olika mindre föreläsningar påminna dem om olika viktiga saker, såsom sociala aspekter som kan göra det svårt för elever, att barn kan ha

omsorgsbrister som påverkar dem, mm. Hen resonerar vidare kring vad kompetens egentligen innebär, och menar att det kan ses på i olika steg, där kunnande är en sak, att förstå en annan och att omsätta kunskapen i praktiken är en tredje, vilken hon menar att däri ligger problemet, de flesta i EHT har kunskapen om främjande arbete, men omsätter det inte i praktiken.

5.2.7 Sammanfattning avsnitt II

Uppsatsens andra frågeställning, kurators roll i EHT, besvarades med hur kuratorerna resonerar kring det psykosociala uppdraget, som enligt flera handlar om att ha ett helhetsperspektiv kring eleven. Kuratorn bidrar med att vara en trygg vuxen och arbeta för att elevernas trygghet i skolan. Detta tolkar jag utgör en beskrivning av normativt goda värden som förväntas ingå i kuratorernas personliga fasad (jfr Goffman 1959/2009:30-31, 39). Majoriteten menade att kurators roll i EHT är att föra elevens talan, och en del uttrycker att de står på elevens sida, vilket tolkas som ett motstånd mot att forma eleverna att passa in i pjäsen, vilket blir ett svar på uppsatsens tredje frågeställning – en paradox utifrån hur området psykisk hälsa och hanterbarhet beskrivits under avsnitt I, men också ett svar på frågeställning två, att stå på elevens sida utgör ett legitimitetsanspråk i EHT. Jag kallar det dubbla yrkeslogiker, som kuratorn behöver hantera i sitt arbete. Arbetslivserfarenhet gör yrkesrollen är tydlig, tolkat som att kuratorernas roll har blivit etablerad med en befintlig fasad som används för att definiera situationen (jfr Goffman 1959/2009:30-31). I EHT bidrar de olika yrkesrollerna med olika perspektiv kring problem och möjligheter. Ibland är tydligheten av gränserna mellan yrkesrollerna i EHT vaga och kuratorn behöver skapa legitimitet för sin roll och få stöd av rektor för att se till att kurators kompetens används på rätt sätt. Ibland behöver kuratorn göra saker som inte borde ligga på hans ansvar för att verksamheten kräver det, vilket tolkas som att pjäsen måste fortgå (jfr Goffman 1959/2009:74). Tidsbrist anges som ett problem för kompetenserna i EHT, att antingen inte alla ha tillgång till alla kompetenser/yrkesroller, eller att ha tillgång till dem i mycket begränsad utsträckning, vilket hindrar det främjande arbetet.

6. Avslutande diskussion

Att skolkuratorsyrket är komplext och mångfacetterat (jfr McNama O'Brien et.al 2011:97-98) bekräftas också i denna studie, där intervjupersoner nämner att kuratorsyrket kan handla om att ta hand om det ingen annan kan ta hand om, eller att det kan vara ett *detektivarbete*. Dels säger detta begrepp något om att se bortom det uppenbara kring eleven, dels skulle det kunna tolkas som ett uttryck för något diffust, otydligt i kuratorsrollen. En kunskapslucka i tidigare forskning är kuratorernas egna perspektiv på att arbeta för att främja psykisk hälsa, vilket min empiri visar också uppfattas som något otydligt, eller tolkas på olika sätt. Jag hade som ansats att undersöka främjande arbete, inte förebyggande, men eftersom intervjupersonerna använde begreppen olika och ibland synonymt, präglade det också min analys.

Drogtester, teman för att lära sig hantera ångest och frånvarokontroll av eleverna, förklarar några intervjupersoner som främjande arbete, fast de snarare överensstämmer med det förebyggande uppdraget. Jag har tolkat sådana insatser som funktioner där eleverna ska hanteras för att passa in i skolans pjäs, så att denna ska kunna fortsätta spelas enligt manus (jfr Goffman 1959/2009:28-29). Det finns ingen uppenbar koppling mellan att reagera snabbt på frånvaro, och att stärka någons psykiska hälsa, men för att begripliggöra fokus på skolfrånvaro relaterar jag ämnet till forskning som visar på skolfrånvaro som en negativ faktor för måendet (Linblad & Backlund 2017:54-55). Det finns således belägg för att motarbeta frånvaro från skolan, men det torde vara viktigare även med denna forskning i åtanke, att snarare undersöka varför eleverna inte vill/kan vara i skolan, eventuellt se över vad som behöver förändras i skolans verksamhet för att eleverna ska vilja vistas där, framför att disciplinera frånvaron med indrag av studiebidraget, som åtminstone en intervjuperson uttrycker att frånvaroåtgärden leder till. Jag relaterar också till det Backlund (2007) beskriver som att skolkuratorer ofta får i uppdrag att hantera elever som på olika sätt avviker, för att de ska fungera i undervisningen, skolans verksamhet (Backlund 2007:29,30). Således visar min empiri på att också kuratorerna också lägger stort fokus på individen, den enskilda eleven, som ska förändras, vilket blir förståeligt om man tolkar skolan som en pjäs som alla förhåller sig, och anpassas till.

Skolkuratoren har ett ansvar att lyfta perspektiv kring sociala problemskapande processer kring eleven, och ringa in strukturella och organisatoriska aspekter som kan ge individen problem, istället för att bedöma individen själv som orsak till problem (Backlund, Högdin & Spånberger Witz 2017:221-223). Empirin visar att rörande det främjande arbetet

talat kuratorerna inte mycket om organisatoriska eller strukturella problemskapande processer, utan en stor del av arbetet sker med individfokus. Dock visar empirin också på att de ibland gör motstånd mot detta (se avsnitt 5.2.3) och menar att man som kurator företräder elevens perspektiv, man står på elevens sida och vill förflytta fokus från individen som ensam bärare av ansvaret för problem, och man försvarar inte alltid organisationen. Detta motstånd är utgör således en paradox till analysens första avsnitt där kuratorerna beskriver att psykisk hälsa bl.a. är att kunna hantera sitt mående och studierna, och insatserna de beskrev tolkades som sätt att hantera eleverna för att passa in i pjäsen. Paradoxen utgör vad jag kallat kuratorns dubbla yrkeslogiker, där två manus ska kombineras – ett för yrkesrollen, med individens behov och sociala processer i centrum, och ett för skolans pjäs, med elevernas närvaro och måluppfyllelse som centrala delar.

Detta belyser ytterligare varför det dramaturgiska perspektivet kan vara applicerbart på skolans kontext, pjäsen är det fundamentala, och det är svårt att gå emot de normer för rollinnehavarna och publiken, som skapas däri. För att kunna utveckla skolans arbete, och nå närmare ett främjande, stärkande perspektiv, kan det anses vara av stor vikt att faktiskt ifrågasätta dessa normer, och perspektivet på elever – är de ensamma bärare av problemet, eller är organisatoriska och strukturella perspektiv något som läggs i beaktan, och är skolan i så fall benägen att ändra dessa faktorer, är frågor som bör vara av stor vikt att skolor kritiskt beaktar och reflekterar över.

De insatser som görs i vad som kan rymmas inom området främjande arbete för psykisk hälsa, är de föreläsningar som några intervjupersoner förklarar att deras elever erbjuds, eller det material som lärarna får av EHT att använda på sina klasstider berörande hälsa, sömn eller likabehandlingsfrågor, eller lärare som integrerar undervisning om psykisk hälsa i sin ordinarie undervisning. En intervjuperson lyfter fram att de dock inte riktigt vet hur mycket materialet används, eftersom det inte utvärderats. Nästan alla intervjupersoner har gått kurs i 'Första hjälpen för psykisk hälsa' (MHFA) som de förmedlar vidare till skolans personal, vilket riktar sig till att förebygga stora konsekvenser av psykisk ohälsa, men som skulle kunna ha en främjande faktor eftersom det medför undervisning om psykisk hälsa och ohälsa.

Jag har valt att tolka insatser likt de ovan, blandat med de temaveckor om hälsa eller trivsel som en intervjuperson förklarar att de gör, som dramatiskt förverkligande av arbetet, för att förtydliga och synliggöra arbetet (Goffman 1959/2009:35-37). Detta betyder inte att jag menar att detta arbete är meningslöst eller enbart ett skådespel i skolans pjäs, utan det kan medföra positiva effekter för elevernas mående att genomföra olika satsningar berörande

hälsa. Det jag dock ser som problematiskt, är att insatserna inte alltid utvärderas, heller inte väljs och planeras systematiskt utifrån elevernas behov, utan utifrån rektorsbeslut eller vad man tycker behövs på skolan, såsom när en intervjuperson förklarar att man i år ska arbeta med en viss diskrimineringsgrund. Arbetet kan vara värdefullt, men kan tolkas som att det snarare är något som ska ingå i skolans manus, än att man faktiskt tittar på vad eleverna behöver. Vidare förklarar intervjupersonerna förklarar att de har enkäter, såsom trivsel- eller trygghetsenkäter för sina elever för att följa upp elevernas situation, men hur man systematiskt arbetar vidare med resultatet och faktiskt använder dem för planering av insatser, är mindre tydligt.

Platsen för kuratorernas tydligaste arbete med psykisk hälsa hos eleverna, framstår som i den enskilda elevkontakten. Samtliga kuratorer arbetar med samtal, fast i olika utsträckning och de förklarar dem på olika sätt, en del anser dem som rent åtgärdande arbete, andra som främjande eller förebyggande arbete. Den enskilda elevkontakten utvärderas inte systematiskt, vilket medför en liten dramatisering av arbetet inför chef eller ledning. Flera intervjupersoner menar att tiden är en bristvara för kuratorsyrket, med uttryck som att det är omöjligt att räkna till för alla elever. Min reflektion i detta är att om kuratorerna vill fortsätta arbeta i stor utsträckning med enskilda samtal och ges tid och resurser till det, är det tänkbart att dessa dolda arbetsuppgifter behöver synliggöras mer inför ledning och chefer. Således dramatisera vad de gör, där kan en systematisk utvärdering vara ett sätt att faktiskt visa det omfattande, betydelsefulla elevhälsoarbete som sker i det fördolda.

Skolkuratorernas perspektiv på sin roll och kompetens i EHT för att planera och utforma insatser av främjande karaktär, som studiens andra frågeställning berör, får jag inte något fullständigt tydligt svar på. Det kan bero på mina intervjufrågors konstruktion, där svaren på studiens andra frågeställning skulle kunna ses som återfunna under det första avsnittet, systematiskt främjandearbete (se 5.1.8). Där framgår att EHT har en roll i att planera och utvärdera insatser, men att också regissören, ledningen, beslutar om vilka insatser som ska genomföras. Kuratorernas specifika roll beskrivs inte så tydligt, men något som kan rymmas i detta är samtliga intervjupersoner menar att man får veta elevernas behov via den enskilda elevkontakten, via lärare eller i skolans korridorer. Återigen blir det enskilda samtalet tydligt som ett av kuratorns viktigaste arbetsredskap.

Intervjupersonerna menar, på en direkt fråga, att deras yrkesroll är tydlig, vilket förvånade mig eftersom det inte stämde överens med vare sig min egen förförståelse eller med tidigare forskning (jfr Backlund 2007:19, Isaksson 2016:17). Deras övriga svar i intervjun tyder dock på något annat. Dels menar hälften att de fått utforma sin egen arbetsbeskrivning

och att de fått förlita sig till sin yrkeslivserfarenhet och trygghet i sig själva för att göra rollen tydlig. Dels framgår det att det främjande och förebyggande uppdraget inte är tydligt. Vidare menar flera intervjupersoner att de arbetsuppgifter de får inte alltid borde ligga på kuratorn. Intervjusituationen är inte föremål för analysen, men jag har tidigare dragit jämförande paralleller till den dramaturgiska teorin, för att skapa förståelse kring varför intervjupersonerna svarar på de sätt de gör. Att intervjupersonerna är så överens om att svara på min fråga att rollen är tydlig, skulle kunna gå att tolka som att kuratorerna i färd med ett framträdande när de svarar på frågan, där definitionen av situationen måste skyddas. Den direkta frågan blir besvarad som ett framträdande i scenens främre regioner, men deras egentliga uppfattning om rollen, som bara bör finnas i scenens bakre regioner, framkommer som svar på andra frågor (jfr Goffman 1959/2009:102, 107).

Vad gäller att göra yrkesrollen tydlig, lyfts här inga aspekter av utbildningen fram (jfr avsnitt II, 5.2.1) som en faktor för att göra rollen tydlig, eller som viktig för arbetet. Istället är det arbetslivserfarenhet, samt att komma till en verksamhet där kuratorn har en upparbetad roll och fasad (jfr Goffman 1959/2009:28-31) och en legitimitet i verksamheten, som lyfts fram som viktigt. Regissören för pjäsen, rektorn, bär också en nyckelroll för att se nyttan av kuratorns arbete i verksamheten (jfr Goffman 1959/2009:90-91). Detta tillför en bekräftelse på vad Backlund (2017) beskriver som att kuratorn är organisationsberoende, att arbetet präglas av legitimiteten man får i verksamheten (Backlund 2017:19). Likaså svarar nästintill samtliga i olika termer av att man som kurator representerar eleven, bidrar med elevens perspektiv och beaktar andra orsaker till problem än övriga yrkesroller, såsom lärarna. Binder man samman dessa teman skulle det gå att tolka det som att kuratorernas tydligaste manus för sin roll är den enskilda elevkontakten.

För att problematisera detta, vill jag också lyfta fram att en intervjuperson nämner att det ibland uppstår svårigheter mellan kuratorerna och skolsköterskorna gällande vem som ska hålla i psykosociala samtal med eleverna. Likt vad Backlund (2007) beskriver, utförs ibland kuratorernas arbetsuppgifter av andra på skolan, däribland skolsköterskorna. Skolsköterskorna har också samtal (hälsosamtal) som är lagstadgade och ger stor legitimitet åt dem i verksamheten (Backlund 2007:19, 284). För att inte hamna i svårigheter, konflikter mellan yrkesgrupperna, och för att samtligas yrkeskompetens ska komma till nytta, torde det vara av stor vikt att arbeta för att tydliggöra vad de olika kompetenserna bidrar med, och på vilket sätt och i vilken utsträckning skolan ska arbeta med individuella samtal till elever. Ingen av yrkesgrupperna har en psykoterapeutisk utbildning och samtalen ska inte innebära behandling/terapi (kopplat till att Skollagen förordar ett främjande och förebyggande, och

mindre åtgärdande arbete), trots detta visar empirin på att en stor del av många kuratorers arbete handlar om samtal. I en vidare forskning, hade det varit intressant att undersöka mer kring stödsamtalens innehåll, likheter/skillnader till terapeutiska samtal, skillnader och likheter mellan skolsköterskas och kurators stödsamtal.

Många intervjupersoner svarar att de har tillräcklig kompetens för att arbeta främjande för elevernas psykiska hälsa, men menar också att vissa kompetenser såsom skolpsykolog finns på plats för lite. Tidsbrist blir ett gemensamt tema för vad som är ett hinder för att arbeta främjande. Manus, Skollagens krav, på att arbetet ska vara främst främjande och förebyggande verkar inte vara tydligt förstått eller gemensamt tolkat av aktörerna, och kanske inte heller för regissören, med syftning till hur insatser väljs och utformas. Istället gestaltar aktörerna rollen enligt det traditionella manuset för kuratorsrollen, där individsamtal och åtgärder för enskilda elever är det centrala. Således framstår det som att kuratorerna delvis skapar ett eget manus att spela pjäsen efter, där de gör egna tolkningar av hur pjäsen ska spelas. Också regissören tolkar manus på olika sätt och regisserar pjäsen efter egen tolkning. De generella insatser som görs blir ett agerande för att försöka följa ett manus man tolkar på olika sätt - man utformar insatser som verkar bra, som prövats av andra skolor, eller metodpaket som köps in, utan att faktiskt ta reda på vad den egna skolans elever vill ha och behöver. Att pjäsen ska spelas, är det gemensamma mellan alla kuratorernas beskrivningar av framträdandena, snarare än att spela pjäsen på samma sätt, trots att manus är detsamma för skolorna.

Denna uppsats begränsas av att vara en studentuppsats på masternivå med begränsat utrymme och tid. Framträdande i analysen är aspekter på disciplinerande funktioner i elevhälsans/kuratorernas arbete, för att hålla eleverna inom ramen för pjäsen. Dessa aspekter hade kunnat analyseras djupare, om utrymmet för uppsatsen vore större, kombinerat med Foucaults teori om makt i samhällsinstitutioner. Foucaults begrepp *pastoralmakt* beskriver den maktrelation som skapas mellan personer som mottar hjälp och stöd, och den som ger den. Makten utövas för att göra gott, hjälparen 'vet' vad den hjälpsökande behöver, vad som är rätt och fel, och den hjälpsökande underordnar sig. Underordningen, att vara beredd att ta emot hjälpen och följa de krav hjälparen anger, är en förutsättning för att vara berättigad hjälp (Foucault 2007:126, 167, 175). Kopplat till skolan, är den hjälp och stöd som intervjupersonerna pratar om, ångestteman, drogtester, närvarokontroller, men också ett arbete som inte är baserat på systematik och på vad eleverna vill ha och behöver, makt som kan relateras till pastoralmakten, eleverna anpassas i enlighet med det maktinnehavarna,

skolan/personalen, bedömt som bra för dem, som gör gott för dem, men som innebär en villkorad hjälp.

Hade omständigheterna varit annorlunda, såsom ett avhandlingsarbete, hade dessutom valt att fördjupa mig mer i pjäsens manus. En intervjuperson uttrycker att skolan vill likforma eleverna i skolan, men efter skolan önskar vi oss individer (se avsnitt 5.2.3), vilket jag reflekterar kan ha att göra med det allt mer marknadsstyrda, individualistiska samhällets förändring. Den dramaturgiska teorin har gett förståelse av det som sker på och bakom scenen, men ger relativt lite insyn i konstruerandet av manus. Goffman (1959/2009) förklarar att det verkliga livet inte är identisk med en teater, eftersom vi går in i den som vår upplevda verklighet, med ett manus vi inte alltid är så välbekanta med som om det vore en teaterpjäs (Goffman 1959/2009:9). Begränsningen med användandet av denna teori, är ur min synvinkel, att jag inte analyserat påverkansprocesser runt scenen, skolan, som också styr manus, aktörerna och publiken.

En annan teori jag gärna hade använt i en utvidgad forskning, för att förstå manusskrivandet på en makronivå, är Mark Fishers (2009) teori om kapitalism, som jag tror hade kunnat kombineras väl med det dramaturgiska perspektivet. Fisher beskriver hur samhället och den nyliberala politiken idag lägger allt ansvar på individen, även för psykiskt dåligt mående. Det kräver av individerna att själva skapa sig en framtid genom utbildning och karriärsväl, och misslyckas man, är det individens eget fel, trots att samhället och dess sociala, politiska och ekonomiska strukturer gör det till ett nålsöga att passera, för att uppnå vad som betraktas som en 'lyckad' människa, med hög ekonomisk förmåga till konsumtion (Fisher 2009). Hur man kan reflektera på en makronivå över elevernas mående, men också hur skolans manus präglas av en förändrad välfärdspolitik, tror jag hade kunnat bidra med en djupare förståelse av varför individfokus fortfarande är en stor del av skolans, och kuratorernas arbete.

7. Referenser

- Akademikerförbundet SSR (2019) Skolans psykosociala expert. [https://akademssr.se/yrkesfragor/socionom/skolkurator] Hämtat 2019-10-01.
- Andersson, Gunvor & Swärd, Hans (2008) Etiska reflektioner. I: Meeuwisse, Anna, Swärd, Hans, Eliasson-Lappalainen, Rosmari & Jacobsson, Katarina (red.) *Forskningsmetodik för socialvetare*, sid. 235-249. Stockholm: Bokförlaget Natur & Kultur.
- Atkinson, Paul (2015) *For Ethnography*. London: Sage Publications.
- Backlund, Åsa (2007) *Elevvård i grundskolan*. Doktorsavhandling. Rapport i socialt arbete, nr. 121. Stockholm: Institutionen för socialt arbete, Stockholms universitet.
- Backlund, Åsa (2017) Elevhälsans framväxt och organisation – med fokus på den skolkuratoriva yrkesrollen. I: Backlund, Åsa, Högdin, Sara & Spånberger Weitz (red.) *Skolsocialt arbete*, sid. 23-33. Malmö: Gleerups Utbildning AB.
- Backlund, Åsa, Högdin, Sara & Spånberger Witz Ylva (2017) *Socialt arbete i skolan – uppgifter, perspektiv och dilemman*. I: Backlund, Åsa, Högdin, Sara & Spånberger Weitz (red.) ”Skolsocialt arbete”, sid.221-230. Malmö: Gleerups Utbildning AB.
- Bengtsson, Anna, Kempe Olsson, Maria & Necovski, Ida (2017) *EHM, Elevhälsomötet – en främjande, förebyggande och lärande modell*. Stockholm: Gothia Fortbildning AB.
- Brante, Thomas (2013) The Professional Landscape: The Historical Development of Professions in Sweden. *Professions & professionalism*, 3 (2): 1-18.
- Bryman, Alan (2011) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Andra uppl. Stockholm: Liber AB
- D. Wester, Yvonne (2005) *Socionomen i skolan*. Stockholm: Förlagshuset Gothia AB
- Folkhälsomyndigheten (2018a) Skolbarns hälsovanor. [https://www.folkhalsomyndigheten.se/publicerat-material] Hämtat 2019-09-19.
- Folkhälsomyndigheten (2018b) Psykisk hälsa bland 11-, 13- och 15-åringar. Resultat från Skolbarns hälsovanor i Sverige 2017/18. [https://www.folkhalsomyndigheten.se/publicerat-material] Hämtat 2019-09-19.
- Folkhälsomyndigheten (2018c) Varför har den psykiska ohälsan ökat bland barn och unga i Sverige? Utvecklingen under perioden 1985–2014. [https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/628f1bfc932b474f9503cc6f8e29fd45/vrfor-psykiska-ohalsan-okat-barn-unga-18023-2-webb-rapport.pdf] Hämtat 2010-10-01.
- Foucault (2007) *Security, territory, population. Lectures at the Collège de France 1977-1978*. New York: Palgrave MacMillan.
- Goffman, Erving (1959/2009) *Jaget och Maskerna. En studie i vardagslivets dramatik*. Stockholm: Nordstedts.
- Granlund, Mats (2017) Skolprestation och psykisk hälsa. I: Milerad, Josef & Lundgren, Carl (red.) *Evidensbaserad Elevhälsa*, s.65-74. Lund: Studentlitteratur
- Habermas, Jürgen (1991) *Communication and the evolution of society*. Oxford: Polity Press

- Hallberg, Johan (2017) Elevhälsa – utveckling för hela skolan. I: Milerad, Josef & Lundgren, Carl (red.) *Evidensbaserad Elevhälsa*, s.93-105. Lund: Studentlitteratur
- Hasenfeld, Yeheskel (2010). *Human Services as Complex Organisations*. London: Sage.
- Holme, Idar Magne & Krohn Solvang, Bernt (1997) *Forskningsmetodik – om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur
- Holstein, James A. & Gubrium, Jaber F. (2016) Narrative Practice and the Active Interview. I: Silverman, David (red.) *Qualitative research*. Fjärde upplagan, sid. 67-82. London: Sage Publications Ltd.
- Hylander, Ingrid & Guvå, Gunilla (2017) *Elevhälsa som främjar lärande*. Lund: Studentlitteratur
- Isaksson (2016) *Den kritiska gästen – en professionsstudie om skolkuratorer*. Doktorsavhandling. Umeå: Institutionen för socialt arbete, Umeå universitet
- Isaksson, Christine & Larsson, Anna (2017) Jurisdiction in school social workers' and teachers' work for pupils' well-being. *Education Inquiry*, 8 (3): 246-261.
- Isaksson Christine & Sjöström, Stefan (2017) Looking for 'social work' in school social work/ Skolkuratorers användande av teorier i socialt arbete. *European Journal of Social work*, 20 (2): 191–202.
- Iwarsson, Petter (2017) Samtal – för lärande och psykisk hälsa. I: Backlund, Åsa, Högdin, Sara & Spånberger Weitz (red.) *Skolsocialt arbete*, sid. 151-161. Malmö: Gleerups Utbildning AB.
- J. Lynn, Cynthia, McKernan McKay, Mary & S. Atkins, Marc (2003) School Social Work: Meeting the Mental Health Needs of Students through Collaboration with Teachers. *Children & Schools*, 25 (4):197-209
- Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend (2014) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur
- Laustsen, Carsten Bagge, Larsen, Lars Thorup, Nielsen, Mathias Wullum, Ravn, Tine, Sørensen, Mads P. (2017) *Social Theory, a textbook*. London: Routledge
- Linblad, Inger & Backlund, Åsa (2017) Hälsofrämjande och förebyggande arbete – vad innebär det och hur kommer vi dit? I: Backlund, Åsa, Högdin, Sara & Spånberger Weitz (red.) *Skolsocialt arbete*, sid. 53-64. Malmö: Gleerups Utbildning AB.
- McManama O'Brien, Kimberly H, Berzin, Stephanie C, Kelly, Michael S, Frey, Andy J, Alvarez, Michelle E, & Shajfer, Gary L (2011) School Social Work with Students with Mental Health Problems: Examining Different Practice. *Children & Schools*, 33 (2): 97-105.
- McPhail, Beverly A. (2004) Re-gendering the Social Work Curriculum: New Realities and Complexities. *Journal of Social Work Education*. 44 (2):33-52.
- Miller, Jody & Glassner, Barry (2016) The 'Inside' and the 'Outside': Finding Realities in Interviews. I: Silverman, David (red.) *Qualitative research*. Fjärde upplagan, sid. 51-66. London: Sage Publications Ltd.
- Nilsson (2014) *Elevhälsans uppdrag*. Stockholm: Lenanders Grafiska.
- Ogden, Terje (2017) Systematiskt arbete med lärandemiljöer – socialt arbete i en skolomfattande modell. I: Backlund, Åsa, Högdin, Sara & Spånberger Weitz (red.) *Skolsocialt arbete*, sid. 207-218. Malmö: Gleerups Utbildning AB.

- Persson, Bengt & Persson, Elisabeth (2016) *Inkludering och socialt kapital. Skolan och ungdomars välbefinnande*. Lund: Studentlitteratur.
- Peräkylä, Anssi (2016) Validity in Qualitative Research. I: Silverman, David (red.) *Qualitative Research*, sid. 413-427. London: Sage Publications Ltd
- Preves, Sharon & Stephenson, Denise (2009) The Classroom as Stage: Impression Management in Collaborative Teaching. *Teaching Sociology*, 37 (3): 245-256.
- Proposition 2001/02:14. *Hälsa, lärande och trygghet*.
- Rapley, Tim (2016) Some Pragmatics of Qualitative Data Analysis. I: Silverman, David (red.) *Qualitative research*. Fjärde upplagan, sid. 331-345. London: Sage Publications Ltd.
- Rennstam, Jens & Wästerfors, David (2015) *Från stoff till studie, om analysarbete i kvalitativ forskning*. Lund: Studentlitteratur
- SFS 2010:800 *Skollag*. Stockholm: Utbildningsdepartementet
- Skolverket (2013) *Arbete med studie- och yrkesvägledning, Skolverkets allmänna råd med kommentarer*. Stockholm: Skolverket
- Skolverket/Socialstyrelsen (2016) *Vägledning för elevhälsan*. Stockholm: Socialstyrelsen
- Skolinspektionen (2015) Elevhälsa. Elevers behov och skolans insatser. Kvalitetsgranskning. Rapport 2015:05.
[\[https://www.skolinspektionen.se/globalassets/publikationssok/granskningsrapporter/kvalitetsgranskningar/2015/elevhalsa/elevhalsa-slutrapport\]](https://www.skolinspektionen.se/globalassets/publikationssok/granskningsrapporter/kvalitetsgranskningar/2015/elevhalsa/elevhalsa-slutrapport) Hämtat: 2019-09-10.
- Socialstyrelsen (2017) Utvecklingen av psykisk ohälsa bland barn och unga vuxna, till och med 2016. [\[https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/statistik/2017-12-29.pdf\]](https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/statistik/2017-12-29.pdf) Hämtat: 2019-09-15.
- Socialstyrelsen (2019) Nationella riktlinjer – utvärdering 2019, vård vid depression och ångestsyndrom. [\[https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/nationella-riktlinjer/2019-5-12.pdf\]](https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/nationella-riktlinjer/2019-5-12.pdf) Hämtat: 2019-09-19.
- SOU 2000:19, *Från dubbla spar till Elevhälsa – i en skola som främjar lust att lära, hälsa och utveckling*. Slutbetänkande av Elevvårdsutredningen.
- Thompson, Aaron Mathew, Reinke, Wendy, Holmes, Shannon, Danforth, Laura, Herman, Keith and the County Schools Mental Health Coalition (2017) County Schools Mental Health Coalition: A Model for a Systematic Approach to Supporting Youths. *Children & Schools*, 39 (4): 209-218.
- UNICEF Sverige (2018) *Barnkonventionen: FN:s konvention om barnets rättigheter*. Stockholm: UNICEF Sverige
- Vetenskapsrådet (2017) *God forskningssed*. Stockholm: Vetenskapsrådet
- Wille, N., Bettge, S., & Ravens-Sieberer, U. (2008) Risk and protective factors for children's and adolescents' mental health: Results of the BELLA study. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 17(1): 133-147.
- World Health Organization (2014) *Mental health: a state of well-being*. [\[https://www.who.int/features/factfiles/mental_health/en/\]](https://www.who.int/features/factfiles/mental_health/en/) Hämtat: 2019-09-25.
- World Health Organization (2018) *Mental health: strengthening our response*. [\[https://www.who.int/en/news-room/fact-sheets/detail/mental-health-strengthening-our-response\]](https://www.who.int/en/news-room/fact-sheets/detail/mental-health-strengthening-our-response) Hämtat: 2019-09-25.

Bilaga 1, Intervjuguide

Ta reda på innan: Åldersgrupp + målgrupp? Gymnasium med vilka program, särskola.

Bakgrundsfrågor:

1. Hur länge har du jobbat som skolkurator och vilken utbildning har du?
2. Hur stor tjänstgöringsgrad har du och hur många elever ansvarar du för ungefär?
3. Vilka yrkesgrupper finns representerade i ert elevhälsoteam?

Främjande arbete för psykisk hälsa

1. Hur skulle du beskriva vad psykisk hälsa hos eleverna innebär?
2. Arbetar er skola med att främja och stärka psykisk hälsa hos eleverna?
Vad innebär det arbetet, kan du beskriva hur det går till?
3. Arbetar du med att främja psykisk hälsa? På vilket sätt arbetar du?
4. Hur upptäcker ni vilka behov eleverna har i det främjande arbetet? Använder ni er av till exempel statistik eller andra metoder?
5. Hur kommer ni fram till lämpliga insatser i det främjande arbetet?
6. Gör ni någon uppföljning eller utvärdering av insatser ni gjort? Vilka arbetar med det och analyserar det i så fall?
7. Utvärderar du ditt arbete på något sätt?
8. Hur tänker du att man kan nå ut till alla olika elever som går på skolan för att arbeta med att stärka den psykiska hälsan? Finns det något som gör det svårt att nå ut till alla elever?
9. Vad finns det för fördelar med att arbeta främjande för psykisk hälsa?
10. Hur gör ni för att följa Skollagens fokus på att arbeta främst främjande och förebyggande?
11. Känner du till om ert arbetssätt har förändrats något de senaste åren?
12. Anser du att något behöver förändras i din skolas arbete för att stärka elevernas psykiska hälsa?

Yrkesroll

1. Vad innebär psykosocialt arbete i skolan enligt dig?
2. Hur tror du det hade påverkat elevernas psykiska hälsa om inte kuratorn fanns?
3. Vad tänker du är kuratorns roll i elevhälsoteamet, i arbetet med att främja psykisk hälsa?
4. Varför behövs de andra yrkesrollerna i EHT?
5. Anser du att elevhälsoteamet förstår din kompetens och använder den när ni planerar och arbetar med elevhälsofrämjande insatser? Tycker du att rollen som kurator är tydlig i EHT?
6. Anser du att du och er elevhälsa har tillräcklig kompetens för att bedriva främjande arbete med fokus på psykisk hälsa?
7. Ges du tid och uppmuntran till att utveckla din kompetens? Anses det viktigt av t.ex. chefer och i EHT?
8. Förväntas det att du själv tar initiativ till att läsa t.ex. forskning inom ditt område eller är det ordnat i organisationen? Finns det tid att avsätta för det?
9. Är det något annat du skulle vilja ta upp som du tycker att jag har missat i den här intervjun?